

Sisekaitseakadeemia

Finantskolledž

Katre Kikkas

MAKSUHALDURI NÕUETE SUNDTÄITMISE TULEMUSLIKKUS

EESTIS

Lõputöö

Juhendaja:

Krista Liimal, Maksu- ja Tolliameti
tulude osakonna maksuvõlgade
sissenõudmise talituse peaspetsialist

Kaasjuhendaja:

Kerly Lillemets, MPA

Tallinn 2011

ANNOTATSIOON

Kolledž: Finantskolledž	Kuu ja aasta: mai 2011
Töö pealkiri: „Maksuhalduri nõuete sundtäitmise tulemuslikkus Eestis“	
Töö autor: Katre Kikkas	Olen nõus oma lõputöö kättesaadavaks tegemisega elektroonilises keskkonnas.
Allkiri:	
<p>Lühikokkuvõte: Lõputöö on kirjutatud teemal „Maksuhalduri nõuete sundtäitmise tulemuslikkus Eestis“. Töö on kirjutatud eesti keeles ja koosneb 53 leheküljest (sisuline osa 40 lehekülge, lisasid 13 lehekülge). Lõputöö koostamisel on kasutatud 33 allikat.</p> <p>Teema on aktuaalne, kuna riigi suurima tuluallika moodustavad maksud, kuid nende tasumata jätmise tõttu ulatub maksuvõla suurus Maksu- ja Tolliameti ees sadadesse miljonitesse eurodesse. Seega on riigil oma funktsioonide täitmiseks vaja leida lahendus, kuidas väheste vahenditega tagada võimalikult suured laekumised.</p> <p>Lõputöö eesmärk on analüüsida maksuhalduri nõuete sundtäitmise tulemuslikkust kohtutäituri poole pöördumise järgselt.</p> <p>Eesmärgi saavutamiseks on püstitatud järgmised uurimisülesanded:</p> <ol style="list-style-type: none">1. Anda ülevaade maksuhalduri nõuete olemusest ning maksuhalduri toimingutest sundtäitmisel.2. Anda ülevaade kohtutäituri tegevusest maksuhalduri nõuete täitmisel vastavalt täitemenetluse seadustikule.3. Analüüsida sundtäitmise tulemuslikkust arvnäitajate alusel.4. Analüüsida võimalusi maksuhalduri nõuete laekumiste suurendamise tagamiseks. <p>Uurimismeetoditena kasutatakse analüütilist meetodit ning kvalitatiivset andmekogumismeetodit. Täpsemalt analüüsitakse Maksu- ja Tolliameti statistilisi andmeid ning viiakse läbi struktureerimata küsitlus, mille tulemusi analüüsitakse kvalitatiivse tekstianalüüsi abil.</p> <p>Autor jõudis järeldusele, et maksuhalduri nõuete sundtäitmise tulemuslikkus kohtutäituri poole pöördumise järgselt on madal, kuna kohtutäituri ei võta viivitamata tarvitusele abinõusid nõude rahuldamiseks. Autor pakkus välja, et tulemuslikumaks sundtäitmiseks võiks maksuhaldurile anda oma nõuete sundtäitmiseks samad õigused ja kohustused, mis selleks on kohtutäituri, et maksuhaldur saaks ise sundtäitmise protsessi lõpuni viia.</p>	
Võtmesõnad: kohtutäitur, maksumenetlus, maksuvõlg, sundtäitmine, täitemenetlus	
<i>Keywords: bailiff, tax proceedings, tax arrears, enforcement, enforcement procedure</i>	
Säilitamise koht:	
Kaitsmisele lubatud	
Kolledži direktor: Uno Silberg	Allkiri:
Vastab lõputöö nõuetele	
Juhendaja: Krista Liimal	Allkiri:

SISUKORD

SISSEJUHATUS	3
1. SUNDTÄITMISE OLEMUS	6
1.1. Maksuhalduri nõuete olemus ja maksuhalduri toimingud sundtäitmisel.....	6
1.2. Kohtutäituri tegevus maksuhalduri nõuete sundtäitmisel.....	13
2. SUNDTÄITMISE TULEMUSLIKKUS NING VÕLANÕUETE LAEKUMISE SUURENDAMISE VÕIMALUSED	22
2.1. Sundtäitmise tulemuslikkus 2009. ja 2010. aastal	22
2.2. Võimalused maksuhalduri nõuete laekumise suurendamiseks	30
KOKKUVÕTE	36
SUMMARY	38
VIIDATUD ALLIKAD	39
VIIDATUD JOONISED	41
LISA 1. KÜSITLUSE PLAAN	42
LISA 2. KÜSITLUSE TULEMUSED	44
LISA 3. KOHTUTÄITURITELE 2009. - 2010. AASTAL EDASTATUD VÕLANÕUDED	52

SISSEJUHATUS

Maksud on eksisteerinud kogu teadaoleva ajaloo. Nende abil rahastatakse riiklikke kulutusi ning jaotatakse ümber tulusid. Riigi ja kodaniku vaheline suhe maksustamise vallas on reguleeritud juba põhiseaduslikul tasandil, millest tulenevalt on maksude maksmine kodaniku üheks tähtsaimaks kohustuseks riigi ees. Maksuhalduri nõuded aga koosnevadki peamiselt maksuvõlgadest.

Lõputöö teema on maksuhalduri nõuete sundtäitmise tulemuslikkus ning selle hindamisel käsitletakse kohtutäituritele edastatud nõuete sundtäitmist. Maksuhalduri nõuete sundtäitmise tulemuslikkuse all peetakse silmas asjaolu, kuivõrd suur osa maksuhalduri nõuetest saab tasutuks kohtutäiturile edastamise järgselt.

Lõputöö teema on aktuaalne, kuna riigi suurima tuluallika moodustavad maksud, kuid nende tasumata jätmise tõttu ulatub maksuvõla suurus Maksu- ja Tolliameti ees sadadesse miljonitesse eurodesse. Seega on riigil oma funktsioonide täitmiseks vaja leida lahendus, kuidas vähete vahenditega tagada võimalikult suured laekumised. Kuna kohtutäituri poolt läbi viidav sundtäitmine on viimane etapp maksuvõlgade ja muude maksuhalduri nõuete sissenõudmisel, siis on oluline, et see protsess oleks operatiivne ja optimaalne.

Lõputöö probleem seisneb selles, et maksuhalduri tegevus nõuete sissenõudmisel on rangelt piiritletud. Juhul, kui maksuhalduri poolt maksukorralduse seaduses nimetatud toimingute sooritamise järgselt isikud nõudeid ei tasu, on maksuhalduril õigus pöörduda nõuete sissenõudmiseks kohtutäituri poole, kes jätkab sissenõudmist vastavalt täitemenetluse seadustikus sätestatule. Kohtutäituritele edastamise järgselt ei saa aga maksuhalduri nõuded suures osas operatiivselt täidetud, mistõttu tulude laekumine riigieelarvesse viibib või jäävad need sootuks laekumata.

Lõputöö eesmärk on analüüsida maksuhalduri nõuete sundtäitmise tulemuslikkust kohtutäituri poole pöördumise järgselt.

Eesmärgi saavutamiseks on püstitatud järgmised uurimisülesanded:

1. Anda ülevaade maksuhalduri nõuete olemusest ning maksuhalduri toimingutest sundtäitmisel.
2. Anda ülevaade kohtutäituri tegevustest maksuhalduri nõuete sundtäitmisel vastavalt täitemenetluse seadustikule.
3. Analüüsida maksuhalduri nõuete sundtäitmise tulemuslikkust arvnäitajate alusel.
4. Analüüsida võimalusi maksuhalduri nõuete laekumiste suurendamise tagamiseks.

Uurimismeetoditena kasutatakse käesolevas lõputöös analüütilist meetodit ning kvalitatiivset andmekogumismeetodit. Analüütilise meetodi raames analüüsitakse statistilisi arvnäitajaid ning kvalitatiivne andmekogumismeetod kätkeb endas küsitluse abil andmete kogumist. Täpsemalt analüüsitakse Maksu- ja Tolliameti statistilisi andmeid ning viiakse läbi struktureerimata küsitlus kohtutäiturite seas, mille tulemusi analüüsitakse kvalitatiivse tekstianalüüsi abil.

Lõputöö jaguneb kahte peatükki, mis omakorda koosnevad kahest alapeatükist. Esimene peatükk on teoreetiline ning selgitab sundtäitmise olemust. Esimeses alapeatükis antakse ülevaade maksuhalduri nõuetest ja nende olemusest ning maksuhalduri toimingutest sundtäitmisel. Teises alapeatükis antakse ülevaade kohtutäituri tegevusest maksuhalduri nõuete sundtäitmisel vastavalt täitemenetluse seadustikule.

Teine peatükk on analüütiline, kus tuuakse välja sundtäitmise tulemuslikkus ja võlanõuete laekumise suurendamise võimalused. Esimeses alapeatükis analüüsitakse sundtäitmise tulemuslikkust 2009. ja 2010. aasta Maksu- ja Tolliameti statistiliste andmete alusel. Teises alapeatükis analüüsitakse võimalusi maksuhalduri nõuete laekumiste suurendamiseks, kasutades selleks küsitluse tulemusi.

Lõputöö allikatena on kasutatud erialakirjandust, Eesti Vabariigi seadusi ja määrusi, Maksu- ja Tolliameti Kliendilehe, Eesti Majanduse Teataja, MaksuMaksja ja Juridica artikleid, Maksu- ja Tolliameti juhendmaterjali ja statistilisi andmeid ning läbi viidud uuringu tulemusi.

1. SUNDTÄITMISE OLEMUS

1.1. Maksuhalduri nõuete olemus ja maksuhalduri toimingud sundtäitmisel

Alati ei ole võimalik eeldada, et kõik isikud täidavad neile pandud kohustusi. Selleks, et vältida mitteseaduskuulekate isikute tegevusest põhjustatud kahju riigile, on seaduses ette nähtud riikliku sunni kasutamine maksukohustuslasele pandud kohustuse täitmise tagamiseks läbi sundtäitmise.

Vastavalt maksukorralduse seadusele¹ (edaspidi MKS) on sundtäitmine ja täitemenetlus samaväärsed mõisted. Käesolevas töös kasutatakse maksuhalduri ja kohtutäituri poolt teostatava maksuhalduri nõuete sundkorras sissenõudmise puhul mõistet sundtäitmine.

MKS § 5 lg 1 sätestab, et riiklike maksude maksuhalduriks on Maksu- ja Tolliamet (edaspidi MTA), kes on maksumenetluse, see tähendab ka sundtäitmise läbiviijaks². MTA seadusjärgne kohustus on tagada maksude tasumise õigsuse kontroll ning vajadusel seadusega koosõlas olevate meetmete kasutuselevõtt, et maksud laekuksid täies ulatuses³. Selleks on MKS § 10 lg 2 p-dest 3 ja 4 tulenevalt maksuhalduri kohustus, lisaks teistele ülesannetele, nõuda sisse ehk sundtäita maksuvõlad ja muud rahalised kohustused⁴ ning kohaldada maksuseaduste rikkujate suhtes seadusega lubatud sunnivahendeid ja karistusi. Maksuhalduri ülesanded võivad olla fikseeritud ka muudes seadustes ja lepetes⁵. Näiteks võib maksuhaldur taotleda või osutada rahvusvahelist ametiabi, sealhulgas sundtäitmisalast, mis toimub välislepingu alusel ja Euroopa Liidu õigusaktides sätestatud korras⁶.

MTA-s on sundtäitmine jagatud kahe tasandi vahel: kesktasand ja piirkondlik tasand, ning tööprotsess on valdavalt tsentraliseeritud⁷. Sundtäitmisega seotud tegevuste läbiviimisega tegeleb piirkondlik tasand, mis koosneb Põhja maksu- ja tollikeskuse sissenõudmise üldmenetluse ja

¹ Maksukorralduse seadus, 20.02.2002, jõustunud 01.07.2002 – RT I 2002, 57, 358...RT I, 10.12.2010, 4.

² Huberg M., Uusorg M. ja Kuusik G., *Eesti Maksuseadused koos rakendusaktidega Kommentaarid*, 3 köidet (Tartu: Maksumaksjate Liidu Kirjastus OÜ, 2010) 3. köide, lk 34.

³ Maksu- ja Tolliamet, „Sissenõudmise käsiraamat“ (2009), asutusesiseseks kasutamiseks, lk 9.

⁴ *Ibid*, lk 5.

⁵ Huberg, Uusorg ja Kuusik, *Eesti Maksuseadused koos rakendusaktidega Kommentaarid*, *supra nota* 2, lk 35.

⁶ Maksukorralduse seadus § 51 lõiked 1 ja 2.

⁷ Maksu- ja Tolliamet, „Sissenõudmise käsiraamat“ (2009), *supra nota* 3, lk 10 ja 11.

sissenõudmise erimenetluse osakonnast⁸. Käesolevas alapeatükis antakse ülevaade sundtäitmisest, mida teostab MTA Põhja maksu- ja tollikeskuse sissenõudmise üldmenetluse osakond, ning teises peatükis analüüsitakse üldmenetluse käigus kohtutäituritele edastatud võlanõuete sundtäitmise jätkamise tulemusel tekkinud laekumisi.

Maksuhaldur viib sundtäitmisega seotud tegevusi läbi MKS-ist tulenevate nõuete osas, kui maksukohustuslane ise oma kohustust tähtajaks ei täida. MKS § 128 lg 1 kohaselt on maksuhaldur kohustatud sundtäitma maksukohustuslase poolt tasumata maksuvõla. Seega üheks maksuhalduri nõudeks on maksuvõlg. MKS § 32 sätestab maksuvõla mõiste, mis seadusest tulenevalt on maksukohustuslase poolt tähtpäevaks tasumata jäetud maksusumma, tähtpäevaks tasumata jäetud maksusummalt arvestatud intress ning tollivõlast tulenev tähtpäevaks tasumata maksusumma ja sellelt arvestatud intress.

Tasumisele kuuluv maksusumma ehk rahaline kohustus võib tuleneda: maksumaksja kohustusest tasuda maksusumma (maksukohustus); maksu kinnipidaja kohustusest pidada kinni ja tasuda kinnipeetud maksusumma (kinnipidamiskohustus); kolmanda isiku kohustusest tasuda maksumaksja või maksu kinnipidaja maksuvõlg (vastutuskohustus); maksukohustuslase kohustusest tasuda intress, sunniraha või asendustäitmise kulud (kõrvalkohustus).⁹ Sissenõudmise üldmenetluse osakond tegeleb neist rahalistest kohustustest maksu-, kinnipidamis- ja kõrvalkohustuste sundtäitmisega. Vastutuskohustuse sundtäitmine toimub erimenetluse või tsiviilkohtumenetluse korras hagi esitamise teel¹⁰.

MKS § 31 lg 2 kohaselt tekivad rahalised kohustused seaduses sätestatud tingimuste saabumisel või kui seadus seda ette näeb, siis maksuhalduri haldusakti alusel. Hetkest, mil maksukohustuslasel tuleb tekkinud kohustus täita, on tegemist maksuvõlaga MKS-i tähenduses ja see muutub sundtäidetavaks¹¹. Seega, kui isik ei täida seadusega sätestatud tingimustel tekkinud kohustust või maksuhalduri haldusakti, tekib maksuvõlg.

Maksuvõla mõiste hõlmab ka tähtpäevaks tasumata maksusummalt arvestatud intressi, mis on üheks kõrvalkohustuseks. Intressikohustus tekib vahetult seaduse alusel ning on aktsessoorne, see tähendab eeldab põhivõla kehtivust¹². Intressi eesmärgiks on kahju hüvitamine ja isiku

⁸ Maksu- ja Tolliameti Põhja maksu- ja tollikeskuse põhimäärus, vastu võetud Maksu- ja Tolliameti peadirektori käskkirjaga nr 29-P lisa 1 01.02.2010 <www.emta.ee/doc.php?21879> (21.12.2010), punktid 22 ja 24.

⁹ Maksukorralduse seadus § 31 lg 1 punktid 1, 2, 4 ja 5.

¹⁰ Huberg M., „Maksuvõla sissenõudmine kolmandalt isikult“, 12 *MaksuMaksja* (2005), nr 98, 34-37, lk 35.

¹¹ Lehis L., *Maksuõigus 2*. trükk (Tallinn: Juura, 2009), lk 104.

¹² *Ibid*, lk 114 ja lk 194.

mõjutamine¹³. MKS § 117 kehtestab intressimääraks 0,06 % päevas ehk 21,9% aastas¹⁴ ning MKS §-i 115 kohaselt arvestatakse seda alates päevast, mis järgneb päevale, mil maksu tasumine pidi toimuma, kuni tasumise või tasaarvestamise päevani (kaasa arvatud). Intressi arvestamine toimub maksukohustuslase kõikide maksuvõlgade ja enammaksete kogusummalt¹⁵, nii-öelda summeeritud intressiarvestus. Sundtäitmise ajaks intressiarvestuse peatumist ei toimu, välja arvatud juhul, kui intressisumma ületab selle arvestamise aluseks olevat maksunõude summat¹⁶.

MKS § 128 lg 4 sätestab maksuhalduri õiguse sundtäita ka enda määratud trahvid ja muud MKS-ist tulenevad rahalised kohustused, sealhulgas asendustäitmise kulud ja sunniraha, samuti tõlgi, eksperdi või kolmanda isiku kohustuste täitmise kulud, kui need seaduse kohaselt tuleb tasuda maksukohustuslasel. Nende nõuete sundtäitmisel kohaldatakse maksuvõla sundtäitmise regulatsiooni.

Seega on maksuhalduri nõudeks samuti tema enda määratud trahvid. Trahv erineb teistest maksuhalduri nõuetest, kuna on sanktsioneeriv. MKS-i 15. peatükis on toodud maksuõiguslikud erisused karistusseadustiku üldosa ja vääртеomenetluse seadustiku suhtes. Maksuhaldur võib MKS § 162 lg 2 kohaselt kohaldada MKS §-des 153¹-159 sätestatud maksuõigusrikkumiste suhtes karistusi, kuid selle puhul tuleks arvestada *ultima ratio* ehk äärmusliku abinõu printsiibiga¹⁷.

Maksuhalduri nõudeks on ka haldusõigusliku sunnivahendina rakendatud sunniraha ja asendustäitmise kulud, mis on sarnaselt intressiga kõrvalkohustused. Nimetatud sunnivahendeid kasutatakse mitterahaliste kohustuste täitmise tagamiseks¹⁸ ning nende kohaldamisel tuleb lähtuda asendustäitmise ja sunniraha seadusest ning MKS-is või maksuseadustes sätestatud erisustest¹⁹. Mitterahalised kohustused nagu registreerimiskohustus või arvepidamise ja dokumentide säilitamise kohustus on otseselt või kaudselt vajalikud selleks, et tagada rahaliste kohustuste täitmine²⁰.

Asendustäitmist rakendatakse MKS § 71 lg 2 alusel sunnivahendina, kui maksukohustuslane ei ole kohustust tähtajaks täitnud ega pea seda isiklikult täitma. Sunniraha kohaldatakse MKS § 67 lg 2

¹³ Huberg, Uusorg ja Kuusik, *Eesti Maksuseadused koos rakendusaktidega Kommentaarid, supra nota 2*, lk 64.

¹⁴ Lillemets K., "Võlg on võõra oma ehk kuidas tekkinud võlakoormaga hakkama saada" (2009), <www.emta.ee/index.php?id=26348> (30.03.2011).

¹⁵ Lehis, *Maksuõigus, supra nota 10*, lk 194.

¹⁶ Huberg M., „Maksukorralduse seaduse kavandatavad muudatused“, *5 MaksuMaksja* (2010), nr 147, 7-12, lk 9.

¹⁷ Pilv A., Kergandberg E. ja Lentsius M., *Maksumenetlus* (Tallinn: Äripäeva Kirjastuse AS, 2006), lk 126.

¹⁸ Huberg, Uusorg ja Kuusik, *Eesti Maksuseadused koos rakendusaktidega Kommentaarid, supra nota 2*, lk 65.

¹⁹ Huberg M., Uusorg M. ja Kuusik G., *Eesti Maksuseadused koos rakendusaktidega Seadused*, 3 köidet (Tartu: Maksu maksjate Liidu Kirjastus OÜ, 2010) 1. köide, lk 112.

²⁰ Lehis, *Maksuõigus, supra nota 10*, lk 113.

ja § 91 lg 3 järgi aga isiku suhtes, kes on jätnud kohustuse tähtajaks täitmata ning kohustust saab täita vaid tema isiklikult. Sunnivahendi kohaldamiseks on maksuhaldurile jäetud lai diskretsiooniõigus ning kuna sunnivahendid ei ole käsitletavad karistusena²¹, siis MKS § 135 lg 1 lubab sunniraha korduvalt kohaldada, pidades kinni MKS § 67 lg-s 3 ja § 91 lg-s 4 kehtestatud piirmääradest. Mõlema sunnivahendi rakendamise eelduseks on MKS § 136 nõuetele vastav hoiatus²². Samuti tehakse sunnivahendi rakendamise korralduses hoiatus, et haldusaktiga pandud kohustuse tähtajaks täitmata jätmise korral nõue sundtäidetakse²³.

Maksuhalduri ülejäänud nõuded tulenevad MKS-i muudest maksukohustuslase rahalistest kohustustest. Need kohustused võivad tekkida eelkõige tõlgi või eksperdi kaasamisest, kolmandale isikule teabe nõudmise või asjade ja dokumentide esitamisega kaasnenud kuludest ning muudest seadusest tulenevatest menetluskuludest, mis tuleb tasuda maksukohustuslasel. MKS § 128 lg-s 4 toodud loetelu ei ole ammendav ning kõik rahalised kohustused, mis tulenevad MKS-ist ja mille peab maksukohustuslane tasuma, on maksuhalduri nõuded ja need sundtäidetakse.

Maksuhalduri volitused sundtäitmisel on rangelt piiritletud. MKS § 128 lg 1 sätestab, et sundtäitmine toimub MKS-is ja täitemenetlust reguleerivatele õigusaktides sätestatud korras. Lisaks peab suntäitmine olema kooskõlas ka MKS-i rakendusaktide, MTA põhimääruse ja juhenditele ning rahvusvaheliste õigusaktide ja lepetega²⁴. Samuti tuleb maksumenetluse kui haldusmenetluse eriliigi puhul järgida lisaks haldusmenetluse üldpõhimõtetele ka maksumenetluse üldpõhimõtteid²⁵. Kui sundtäitmine toimub MKS § 134 käsitletava rahvusvahelise ametiabi korras, siis kehtivad ametiabi osutamisele asukohariigi seaduste regulatsioonid²⁶.

Sundtäitmine on MKS § 128 lg 2 p-de 1-5 kohaselt lubatud üksnes juhul, kui kohustuste täitmise tähtpäev on saabunud ning nõue on sissenõutav; nõuet sisaldav haldusakt on maksukohustuslasele seadusega ettenähtud korras teatavaks tehtud; maksuvõlg ei ole ajatatud; maksuvõlg ei ole aegunud, kustutatud või muul alusel lõppenud ning haldusakti täitmist ei ole peatatud. Need tingimused on kumulatiivsed ja seega peavad olema täidetud üheaegselt.

²¹ Uusorg M., „Asendustäitmine ja sunniraha maksumenetluses“, 1 *MaksuMaksja* (2005), nr 87, 26-29, lk 26-27.

²² Maksukorralduse seadus § 67 lg 1 ja § 71 lg 1, § 91 lg 1 ja 2.

²³ *Ibid*, § 67 lg 2 ja § 71 lg 2, § 91 lg 3.

²⁴ Maksu- ja Tolliamet, „Sissenõudmise käsiraamat“ (2009), *supra nota* 3, lk 7.

²⁵ Huberg, Uusorg ja Kuusik, *Eesti Maksuseadused koos rakendusaktidega Kommentaarid*, *supra nota* 2, lk 23.

²⁶ Nõukogu direktiiv 2008/55/EÜ, 26. mai 2008, vastastikuse abi kohta teatavate lõivude, tollimaksude, maksude ja muude meetmetega seotud nõuete sissenõudmisel (kodifitseeritud versioon), punkt 7.

Sundtäitmine on MKS § 128 lg 3 kohaselt lubatud alles pärast seda, kui maksukohustuslasele on antud vähemalt üks kord tähtaeg maksuvõla tasumiseks koos hoiatusega tagajärgede kohta, kui kohustust ei täideta tähtaegselt. Seega tuleb maksukohustuslasele anda võimalus täita kohustus vabatahtlikult. Selleks teeb maksuhaldur korralduse koos sundtäitmishoiatusega tasuda maksuvõlg 10 päeva või 48 tunni jooksul. Korraldus maksuvõla tasumiseks 48 tunni jooksul on õigus anda üksnes juhul, kui on põhjendatud kahtlus, et hiljem võib muutuda võla sundtäitmine võimalikuks.²⁷ Eraldi korraldus koos sundtäitmishoiatusega tehakse ainult maksukohustuslase poolt deklareeritud ja tasumata jäetud maksusumma või maksuteate alusel tasumisele kuuluva maksusumma kohta. Kui maksuhalduri nõue on määratud otsusega (näiteks maksu- või trahviotsus), siis seal sisaldub juba hoiatus sundtäitmise kohta.

Kui üldjuhul kehtib maksumenetluses vormivabadus, siis antud korraldused tuleb koostada kirjalikult ja motiveerida, kuna piiratakse selle saaja õigusi või pannakse talle kohustusi²⁸. Kui maksukohustuslast sundtäitmisest hoiatatud ei ole, siis ei või ka sundtäitmist alustada. Hoiatus juba iseenesest võib suunata maksukohustuslast võlga tasuma, et ebameeldivaid tagajärgi vältida, ning seeläbi ei kaasne ülemääraseid kulutusi seoses sundtäitmisega.

Kuigi seadus seda *expressis verbis* ette ei näe, siis praktikas kontakteerub maksuhaldur teatud juhtudel enne korralduse tegemist maksukohustuslasega ning teavitab tekkinud maksuhalduri nõudest. Teate genereerib arvutisüsteem automatiseeritult ning edastatakse isikule üldjuhul e-posti teel. Samuti toimub teavitamine maksuvõla tekkimise eel, näiteks eelteavitus saabuvast maksukohustusest. Maksuvõlast teavitamine aitab ressursse säästa, kuid mõjub eelkõige nende võlglaste osas, kelle võlg on esmakordne või väike.²⁹ Kui maksukohustuslane teavitusele ei reageeri, siis on maksuhaldur kohustatud tegema korralduse koos sundtäitmishoiatusega.

Kui maksukohustuslane ei tasu maksuhalduri nõuet korralduses määratud uue tähtaja jooksul, siis võib MKS § 130 lg 1 kohaselt maksuhaldur ilma ette teatamata sooritada järgnevaid täitetoiminguid:

- taotleda kinnisasja käsutamise keelumärke kandmist kinnistusraamatusse;
- taotleda ehitise kui vallasasja käsutamise keelumärke kandmist ehitisregistrisse;
- taotleda sõiduvahendi käsutamise keelumärke kandmist vastavasse registrisse;
- taotleda laeva käsutamise keelumärke kandmist laevakinnistusraamatusse;

²⁷ Maksukorralduse seadus § 129 lõiked 1, 2 ja 3.

²⁸ Maksu- ja Tolliamet, „Sissenõudmise käsiraamat“ (2009), *supra nota* 3, lk 14.

²⁹ *Ibid*, lk 25, 27-29.

- anda korraldus väärtpaberite või väärtpaberi konto blokeerimiseks vastavalt Eesti väärtpaberite keskregistri seaduses sätestatule;
- taotleda hüpoteegi seadmist kinnisasjale või laevakinnistusraamatusse kantud laevale või tsiviilõhusõidukite registrisse kantud õhusõidukile;
- pöörata sissenõue rahalistele nõuetele ja varalistele õigustele MKS-iga või täitemenetlusest reguleerivate õigusaktidega sätestatud korras.

Need täitetoimingud on pigem täitmise tagamiseks võetavad meetmed, kuna maksuhaldur ise ei saa pöörata nõuet kinnis- ja vallasvarale, sest tal puudub vara müügi õigus. Selleks pöördub maksuhaldur kohtutäituri poole.³⁰ Parima tulemuse annab üldjuhul sissenõude pööramine rahalistele nõuetele ja varalistele õigustele, näiteks pangakontole, töötasule, toetustele, hüvitistele või maksutagastusnõuetele.

Sissenõude pööramine pangakontole kui rahalisele nõudele on reguleeritud MKS §-s 131, mille kohaselt annab maksuhaldur krediidasutusele korralduse arestida võlgniku pangakonto või kanda tema pangakontolt raha üle maksuhalduri pangakontole nõude summa suuruses maksejuhise järgi ning krediidasutus on kohustatud maksuhalduri korraldust viivitamata täitma. Füüsilise isiku pangakonto arestimisele on kehtestatud erisused, millest tulenevalt ei kuulu igakuisele sundtäitmisele ühe kuupalga alammäära suurune summa võlgniku ja iga tema ülalpeetava perekonnaliikme kohta.

Arestitud pangakontolt on lubatud väljamakseid teha või pangakonto aresti alt vabastada ainult maksuhalduri loal. Samuti puudub krediidasutusel õigus avada uut pangakontot maksukohustuslasele, kui tema pangakonto arestimise kohta on saadud korraldus. Praktikas on krediidasutustel selle sätte täitmine probleemne, kuna neil kasutusel olev süsteem ei võimalda andmebaasis näha, kas on kehtiv keeld isikule uut pangakontot avada.

MKS § 128 lg 5 kohustab maksuhaldurit sundtäitma esmajärjekorras maksusumma ja seejärel intressi ning kui nendega koos sundtäidetakse ka muid maksuhalduri nõudeid, siis nõutakse need MKS § 105 lg 6 kohaselt sisse kohustuste tekkimise järjekorras. Samade tähtpäevadega nõuete täitmisel arvestatakse MKS-is toodud kohustuste täitmise järjekorda. Sama järjestust arvestatakse ka juhul, kui maksuhalduri teostatud sundtäitmise tulemusel saadud rahast ei piisa kõigi maksuhalduri nõuete rahuldamiseks³¹.

³⁰ Põlv, Kergandberg ja Lentsius, *Maksumenetlus, supra nota* 17, lk 113.

³¹ Maksukorralduse seadus § 128 lg 5 ja 6.

Sundtäitmise puhul on oluline maksu- ja kõrvalkohustuste sissenõudmise aegumine. Kui maksuhalduri nõude sissenõudmine on aegunud, siis MKS § 132 keelab selle sundtäitmise. Maksusumma aegumistähtaeg on seitse aastat. Muude maksuhalduri poolt sissenõutavate nõuete sundtäitmise aegumistähtaeg on üks aasta. Aegumisega lõppevad nii maksukohustus kui ka sellega seotud kõrvalkohustused. Aegumine katkeb sundtäitmise alustamise korral või muudel MKS § 132 lg-s 4 toodud tingimusel ning uue aegumistähtaja kulgemist hakatakse arvestama aegumise katkemise aluse äralangemisel algusest peale³².

Kui viimasest maksuhalduri sooritatud täitetoimingust on möödunud kaks kuud ja maksuhalduri poolt kasutusele võetud meetmed ei ole olnud tulemuslikud, siis pärast menetlusanalüüsi teostamist³³ võib MKS §-i 130 kohaselt maksuhaldur pöörduda maksuvõla sundtäitmiseks kohtutäituri poole. MKS § 128 lg-st 4 tulenevalt võib maksuhaldur pöörduda ka kulude ja sunniraha sundtäitmiseks kohtutäituri poole vastava taotlusega. Nende sundtäitmist ei pea maksuhaldur ise alustama, vaid võib kohe kohtutäituri poole pöörduda, kuid seda juhul, kui isikul ei ole maksuvõlga või maksuhaldur ei ole alustanud selle sundtäitmist.

Kohtutäituri poole pöördumise piirang aitab samuti menetlust efektiivsemaks muuta ning vältida liigseid kulusid võlgnikule, kuna kohtutäituri toimingud on erinevalt maksuhalduri toimingutest tasulised³⁴. Kohtutäituri poole pöördumise järgselt on maksuhalduril kohustus teostada järelevalvet nõude sundtäitmise arengu üle ja sisestada maksukohustuslaste registrisse vastavaid võlatoiminguid. Samuti tagada kohtutäiturile vajaliku teabe kättesaadavus ja teatada nõudega seotud muutustest.³⁵

MKS § 100 lg 2 ja § 128 lg 8 kohaselt on maksuhalduril õigus jätta maksusumma sundtäitmata, kui sundtäimisega seotud kulud ületavad sundtäidetava summa või summa sundtäitmine on maksukohustuslase maksejõuetuse tõttu lootusetu ning pankrotiavalduse esitamine ei ole mõistlik. Selle ja ka muude menetlusetappide otstarbekus ja vajadus selgub menetlusanalüüsi teostamisel³⁶. Sundtäitmata jätmise õigus on vastavuses sama seaduse § 10 lg 3 toodud lihtsa, kiire ja efektiivse menetluse põhimõttega. Antud kõrvalkalle ühetaolisest maksustamisest on õigustatud, kuna aitab vältida ebavajalikke kulusi, kui on kindlaks tehtud, et realselt ei ole võimalik saavutada sundtäitmise eesmärki. Selleks on maksukohustuslase poolt tähtpäevaks tasumata maksuvõla või

³² Tammert P., *Maksundus: õpik ülikooli mittejuriidiliste erialade üliõpilastele* (Tallinn: OÜ Aimwell, 2002), lk 85.

³³ Maksu- ja Tolliamet, „Sissenõudmise käsiraamat“ (2009), *supra nota* 3, lk 47.

³⁴ Kohtutäituri seadus, 09.12.2009, jõustunud 01.01.2010 – RT I 2010, 22, 108...RT I, 30.12.2010, 2, § 28 lg 1.

³⁵ Maksu- ja Tolliamet, „Sissenõudmise käsiraamat“ (2009), *supra nota* 3, lk 47 ja 48.

³⁶ *Ibid*, lk 59.

muude maksuseadustest tulenevate rahaliste kohustuste operatiivse sissenõudmise tagamine, et järgida seaduste ühetaolise kohaldamise ja maksukohustuslaste võrdse kohtlemise põhimõtet³⁷.

Kokkuvõttes selgus, et maksuhalduri nõuded tulenevad MKS-ist ning maksuhalduri poolt sundtäitmise näol on tegemist riikliku sunni kohaldamisega talle antud volituste piires isikute osas, kes ei ole tasunud maksuvõlga ning muid seadusest tulenevaid rahalisi kohustusi tähtaegselt. Tekkinud nõuete sissenõudmiseks on maksuhalduril pärast sellekohase hoiatuse tegemist ja vabatahtlikuks täitmiseks tähtaja andmist kohustus alustada sundtäitmist. Selle käigus on tal õigus teha täitetoiminguid, mis seisnevad arestide ja keelumärgete kohaldamises. Kui täitetoimingud ei anna tulemust või ei ole piisavad, siis pärast seda võib maksuhaldur pöörduda nõuete sundtäitmiseks kohtutäituri poole.

1.2. Kohtutäituri tegevus maksuhalduri nõuete sundtäitmisel

Sundtäitmise edastamine kohtutäiturile on vajalik, sest hoolimata maksuhalduri võimalusest ise nõudeid sundtäita ning selle käigus täitetoiminguid sooritada, ei ole need sageli võlanõude täitmiseks piisavad. Kohtutäituritel on aga laialdasemad volitused nõude sundtäitmiseks.

Kui maksuhaldur pöördub õigusrikkumisest tulnud kohustuse edasiseks täitmisele sundimiseks ehk tekkinud nõude maksmapanekuks kohtutäituri poole³⁸, siis on edaspidi sundtäitmise läbiviijaks kohtutäitur. Kohtutäitur peab kohtutäituri seaduse (edaspidi KTS) §-i 2 alusel avalik-õiguslikku ametit enda nimel ja vastutusel vaba elukutsena, see tähendab ta ei ole riigiametnik ega ka ettevõtja³⁹. Kohtutäitur peab olema erapooletu, äratama usaldust, käituma alati väärikalt, hoidma ametisaladust ja end erialaselt täiendama ning talle on seatud ametialaseid piiranguid, näiteks keeld pidada teisi tasulisi ameteid⁴⁰.

Kohtutäitur teeb sundtäitmisel ametitoiminguid, mille tegemisest võib ta KTS §-i 6 kohaselt keelduda üksnes seaduses sätestatud alustel, ning need toimingud on KTS §-i 28 alusel tasulised. Kohtutäituri tasumäärad on kehtestatud seadusega⁴¹. Tasu võetakse kohtutäituri ametitoimingu eest ja sellega seotud kulude hüvitamiseks ning tasu suurus sõltub rahaliste nõuete puhul nõude

³⁷ Maksu- ja Tolliamet, „Sissenõudmise käsiraamat“ (2009), *supra nota* 3, lk 5 ja 7.

³⁸ Alekand A., *Täitemenetlusõigus* (Tallinn: Juura, 2010), lk 11.

³⁹ *Ibid*, lk 23.

⁴⁰ Kohtutäituri seadus § 2 lg-d 3 ja 4, § 5 lg 1, § 11 lg 1 ja § 12.

⁴¹ Alekand A., „Mis on kohtutäituri tasu?“, 4 *Juridica* (2004), 252-261, lk 252.

summast ja muud liiki täitedokumentide puhul on tasu kehtestatud kindla määrana⁴². Kuna riik kohtutäituri ametitegevuseks raha ei eralda, siis on nad majanduslikult iseseisvad ja peavad end tasudest ise ära majandama⁴³. Seega on sundtäitmise kulukas alternatiiv võla likvideerimiseks.

Sundtäitmise läbiviimisel tuleb järgida põhilisi menetluse põhimõtteid, et menetlus oleks seaduspärane ja selle käigus toimuv põhiõiguste riive õigusriigile kohane. Kohtutäituri poolt teostatava sundtäitmise puhul on iseloomulikem formaliseerituse printsiip, mille lähtuvalt peab kohtutäitur kontrollima vaid menetluse alustamiseks ja läbiviimiseks vajalike vormiliste aluste olemasolu, seega võtma menetlusse kõik täitedokumendid, mis vormiliselt vastavad esitatavatele nõuetele, jättes kontrollimata materiaalõiguslikud asjaolud⁴⁴. Kohtutäitur peab arvestama ka proportsionaalsuse nõudega, kui seaduseandja on jätnud talle otsustusõiguse, ning võlgniku ja sissenõudja huvid peavad olema menetluse käigus tasakaalus ning proportsioonis saavutatava eesmärgiga⁴⁵.

Olulised on ka prioriteedi põhimõte ja sundtäitmise eraldatus, mis tähendab, et täitedokumente menetletakse täitmisele pööramise järjekorras ning iga nõude kohta alustatakse üldjuhul eraldi menetlust⁴⁶. Samuti on sundtäitmise puhul tähtsal kohal menetlusökonoomika, et võlausaldaja nõue võimalikult efektiivselt täita⁴⁷, ning võlgniku sotsiaalne kaitse, mille kohaselt tuleb menetluse kulg peatada või toimingute tegemise korraldust muuta, kui menetluse jätkamine on võlgniku jaoks ebaõiglane⁴⁸. Nende printsiipide järgimata jätmine võib kaasa tuua sundtäitmise vaidlustamise, mis omakorda takistab menetluse eesmärgi saavutamist.

Kohtutäiturid viivad täitemenetluse seadustiku (edaspidi TMS) § 4 kohaselt menetlust läbi Eesti Vabariigi territooriumil ja oma tööpiirkondades. Menetluse jaotus tööpiirkondade vahel aitab hoida kulusid väiksematena. Kui varem otsustas maksuhaldur ise, millisele kohtutäiturile nõue edastada, siis alates 2011. aastast jaotab Kohtutäiturite ja Pankrotihaldurite Koda nõuded kohtutäiturite vahel⁴⁹. Kohtutäituri tegevust ja tema poolt teostatavat sundtäitmist reguleerivad peamiselt TMS, MKS, KTS, kohtutäiturimäärustik ja Eesti kohtutäiturite eetikakoodeks.

⁴² Alekand A., *Sundtäitmise- ja pankrotiõigus* (Tallinn: Sisekaitseakadeemia, 2004), lk 16.

⁴³ Kohtutäiturite ja Pankrotihaldurite koda, „Tasud“ < www.kpkoda.ee/content/avaliku-poole-lingid/tasud> (30.03.2011).

⁴⁴ Alekand A., „Formaliseerituse printsiibi sisu ja ulatus täitemenetluses“, 5 *Juridica* (2003), 330-337, lk 331.

⁴⁵ Alekand, *Täitemenetlusõigus, supra nota* 38, lk 53.

⁴⁶ *Ibid*, lk 54-55.

⁴⁷ Alekand, *Sundtäitmise- ja pankrotiõigus, supra nota* 42, lk 44.

⁴⁸ Täitemenetluse seadustik, 20.04.2005, jõustunud 01.01.2006 - RT I 2006, 7, 42...RT I 2010, 38, 231, § 45.

⁴⁹ Avalik-õiguslike nõuete Kohtutäiturite vahel jaotamise kord, vastu võetud Vabariigi Valitsuse määrusega 01.04.2010, jõustunud 01.01.2011 – RT I 2010, 15, 79...RT I, 05.11.2010, 2, § 2 lg 1.

Sundtäitmise jätkamisel kohtutäituri poolt ei tule MKS § 130 lg 2 kohaselt teha võlgnikule uut hoiatust ning maksuhalduri kohaldatud keelumärked ja arestid jäävad kehtima. See muudab sundtäitmise kiiremaks ja lihtsamaks, järgides menetlusökonoomika põhimõtet. Kohtutäitur alustab TMS §-i 23 kohaselt sundtäitmist sissenõudja täitmisavalduse ja sellele lisatud täitedokumendi alusel või muul seaduses sätestatud juhul. Täitedokumentide loetelu on ammendavalt toodud TMS § 2 lg-s 1. Avalduses peavad olema märgitud nii sissenõudja kui ka võlgniku andmed ning võimaluse korral info võlgniku vara kohta.

Kohtutäitur kontrollib avalduse ja täitedokumendi vormilist nõuetele vastavust ning eelduste olemasolul on kohustatud avama täitetoimiku, kui ei esine sundtäimisest keeldumist lubavat asjaolu⁵⁰. Seejärel toimetab kohtutäitur TMS §-i 23 kohaselt võlgnikule täitmisteate, kuhu on muu hulgas märgitud ka vabatahtliku täitmise aeg, mis TMS §-st 25 tulenevalt peab olema vahemikus kümme kuni 30 päeva. Menetlus loetakse TMS § 24 lg 2 alusel alanuks täitmisteate võlgnikule kättetoimetamisega. Nõude vabatahtliku täitmise korral tuleb tasuda kohtutäituri tasu pooles ulatuses⁵¹.

Kui võlgnik nõuet vabatahtlikult ei täida, alustab kohtutäitur sundtäitmist. TMS § 8 kohustab kohtutäiturit võtma viivitamata tarvitusele kõik seadusega lubatud abinõud täitedokumendi täitmiseks. Samuti koguma sundtäitmiseks vajalikku teavet ning selgitama menetlusosalistele nende õigusi ja kohustusi. Menetlusosaliseks võivad TMS § 5 kohaselt lisaks sissenõudjale ja võlgnikule olla ka muud isikud, kelle õigusi sundtäitmine puudutab. Juhul kui kohtutäitur ei pea KTS §-st 7 tulenevalt toimingut ise tegema, võib ta anda toimingu tegemise üle oma büroo töötajale.

Kohtutäituri poolt teostatava sundtäimisega kaasnevad ka kulud, mis TMS §-i 38 kohaselt jäävad võlgniku kanda. Täitekuludeks TMS §-i 35 alusel on kohtutäituri tasu ning kohtutäituri ja sissenõudja või kolmanda isiku poolt pärast täitemenetluse alustamist täitemenetluseks tehtud vajalikud kulutused, näiteks ruumide või muude esemete avamise, sulgemise, teisaldamise, lammutamise ja koristamise kulud. Kulude puhul on oluline nende vajalikkus. Eriti suurte täitekulude puhul võib TMS §-i 40 kohaselt kohtutäitur nõuda sissenõudjalt ettemaksmist, mis TMS §-i 41 alusel hiljem tagastatakse.

⁵⁰ Alekand, *Sundtäitmis- ja pankrotiõigus*, supra nota 42, lk 51-52.

⁵¹ Alekand, *Täitemenetlusõigus*, supra nota 38, lk 85.

Kohtutäitur saab sissenõude pöörata enamikule võlgnikule kuuluvale varale ning mõningatel juhtudel ka kolmanda isiku varale⁵². TMS § 52 deklareerib varale sissenõudmise pööramise viisideks aresti ja müügi, kinnisasjale võib määrata ka sundvalitsemisele. Sissenõudja nõue rahuldatakse vara müügist saadud raha arvel või kinnisasja sundvalitsemisega saadavast viljast. TMS § 53 lubab vara arestida üksnes ulatuses, mis on vaja sissenõudja nõude rahuldamiseks ja täitekulude katteks, ning kui võib eeldada, et arestitava vara müügist saadavast rahast jätkub ainult täitekulude katteks, siis vara arestida ei ole lubatud.

Vara arestimise järjekorra määrab kohtutäitur, kuulates eelnevalt ära sissenõudja ettepaneku. Pärast vara arestimist kehtib võlgnikule TMS § 54 kohaselt vara käsutuskeeld. Maksuhalduri on oma nõuete täitmiseks ning täitmise tagamiseks juba võlgniku vara ja varalisi õigusi eelnevalt arestinud ning neile sissenõuet pööranud, seega on maksuhalduril osa kohtutäituri tegevusest nõude täitmisel juba tehtud.

Sundtäitmise läbiviimiseks vajalikke andmeid saab kohtutäitur lisaks sissenõudjale ka võlgnikult ja kolmandatelt isikutelt. Andmete saamise õiguse kasutamiseks on kohtutäiturile võimaldatud elektrooniline juurdepääs kõikvõimalikele andmebaasidele⁵³, mis aitab menetlust kiirendada ja kulusid vähendada. Kolmandal isikul on TMS §-i 59 kohaselt teabe andmise kohustus, kui tema valduses on võlgnikule kuuluvat vara või tal on võlgniku suhtes varalisi kohustusi. Võlgnik peab samuti andma oma vara kohta teavet ning kui kohtutäitur nõuab, siis koostama vara, sealhulgas kohustuste nimekirja, mida ta TMS §-is 61 sätestatud korras vandega kinnitab. Kui kolmas isik või võlgnik ei täida teabe andmise kohustust, siis võib kohtutäitur TMS § 26¹ lg 2 alusel teha kohtule ettepaneku trahvi määramiseks.

Sissenõude pööramiseks vallasasjadele arestib kohtutäitur TMS §-i 64 kohaselt võlgniku valduses olevad asjad. Nende asjade arestimiseks kirjutab kohtutäitur vara üles ja keelab nende kasutamise. Registrivara puhul laseb kohtutäitur lisaks kanda registrisse keelumärke⁵⁴, kus on juba maksuhalduri kohaldatud keelumärked. Juhul kui täitmisteate kättetoimetamisega kaasnevast viivitusest võib tuleneda oluline oht sundtäitmise eesmärgi saavutamisele, võib kohtutäitur võlgniku vara arestida või lasta registrisse kanda keelumärke enne täitmisteate saatmist. Arestimisele ei kuulu TMS §-de 66 ja 67 alusel kõik vallasasjad. Mittearestitavad asjad hõlmavad eelkõige inimese igapäevaseks tarbimiseks ja töö jätkamiseks kasutatavaid vahendeid ning

⁵² Alekand, *Täitemenetlusõigus*, *supra nota* 38, lk 85.

⁵³ *Ibid*, lk 79.

⁵⁴ *Ibid*, lk 94.

lemmikloomi. TMK §-i 68 kohaselt võib kohtutäitur teatud juhtudel otsustada asendusarestimise kasuks.

Vara arestimine toimub tavaliselt võlgniku juuresolekul, kuid tema asemel võib TMS §-i 70 alusel olla juuresviibivaks isikuks muu isik, ning kuni aresti lõppemiseni jääb vara TMS §-de 71 ja 72 kohaselt võlgniku, kohtutäituri või kolmanda isiku hoiule. Vara arestimise järgselt tekib sissenõudjal TMS §-i 65 kohaselt arestitud asjale arestipandiõigus. See annab sissenõudjale samad õigused, mis on lepingu alusel seatud või seaduse alusel tekkinud pandiõiguse korral.

Asja arestimise kohta koostab kohtutäitur akti, millele peavad alla kirjutama kohtutäitur, vara hoidja, võlgnik ja teised arestimise juures viibinud isikud ning see jääb täitetoimikusse. Võlgnikule, sissenõudjale ja vara hoidjale antakse akti ära kiri. Juhul kui võlgnik ei viibinud arestimise juures, toimetatakse talle arestimisakt kätte ning vara loetakse arestituks alates akti kättetoimetamisest. TMS §-i 74 kohaselt märgitakse arestimisakti ka asja hind, mis saadakse väärtuse hindamise teel arestimise hetkel, ning TMS §-i 73 alusel märgi kolmandate isikute vastuväidete kohta arestimisele.

Vallasasja arest lõppeb asja arestist vabastamisega või müügiga. TMS §-i 77 kohaselt võib asja aresti alt vabastada üksnes sissenõudja taotlusel ja võlgniku nõusolekul. Samuti vabastab kohtutäitur asja arestist, kui asi kuulub kolmandale isikule või kui asja ei õnnestu müüa mõistliku aja jooksul. Siinkohal on kohtutäituril kaalutusõigus. Arestitud vallasasja müük toimub TMS §-i 78 kohaselt avalikul elektroonilisel või suulisel enampakkumisel.

Varem oli asjade müümise regulatsioon keerulisem ja menetlus kulukam, mistõttu võlgniku vallasvara praktiliselt ei müüdnud, kuid elektrooniline enampakkumine on kiirem ja lihtsam võimalus⁵⁵ ning tagab suurema potentsiaalsete ostjate ringi⁵⁶. Vara võib TMS §-de 100 ja 101 kohaselt müüa ka väljaspool enampakkumist või kohtutäituri kontrolli all. Eelduseks on sissenõudja või võlgniku taotlus ja asjaolu, et enampakkumine on nurjunud või võib eeldada, et enampakkumine ebaõnnestub või on asja võimalik muul viisil tulemuslikumalt müüa.

TMS §-i 80 kohaselt määrab enampakkumise aja kohtutäitur, kuid ta peab arvestama, et enampakkumist ei tohi korraldada enne kümne päeva möödumist asja arestimisest. Piirang ei kehti, kui sissenõudja ja võlgnik lepivad kokku varasemas ajas või kui tähtaja järgimisel väheneb

⁵⁵ Aavik M., „Uuest kohtutäituri seadusest“, 2 *Eesti Majanduse Teataja* (2010), nr 225, 18-19, lk 19.

⁵⁶ Alekand A., „Elektrooniline enampakkumine täitemenetluses“, 9 *Juridica* (2002), 619-625, lk 625.

enampakkumisele pandava asja väärtus ilmselt oluliselt või kui asja hoidmisega kaasnevad ebamõistlikult suured hoiukulud. Müüdavate asjade alghinnaks enampakkumisel on TMS §-i 82 järgi arestimisakti märgitud hindamise tulemusena saadud hind, kuid kohtutäitur võib alghinda muuta. Enampakkumise kuulutus, enampakkumiste korraldus, enampakkumisel osalejad, ostuhinna tasumine, asja üleandmine ja omandi tekkimine, enampakkumise nurjumine, riskide üleminek ja vastutus asjade puuduse eest ning kolmandate isikute õiguste lõppemine ja muu enampakkumisega seotu on sätestatud TMS §-des 67 kuni 104. Juhul kui enampakkumise olulisi tingimusi rikutakse, siis on ette nähtud võimalus enampakkumise kehtetuks tunnistamiseks⁵⁷.

Sissenõude pööramisel varalistele õigustele kohaldatakse TMS §-i 110 kohaselt vallasasjadele sissenõude pööramise regulatsiooni koos varaliste õiguste jaoks ettenähtud erisustega. Üldjuhul on maksuhaldur osa varalisi õigusi sundtäitmise käigus juba arestinud ja neile sissenõude pööranud. Kuid võib tekkida ka olukord, kus võlgnikul on tekkinud uusi varalisi õigusi, millele pöörab sissenõude kohtutäitur.

TMS §-i 111 alusel võib kohtutäitur sissenõude pöörata nõudele. Selleks arestib ta nõude ja kohustab võlgniku suhtes kohustatud kolmandat isikut täitma nõudest tuleneva kohustuse sissenõudja kasuks kohtutäiturile. Sissenõuet ei saa TMS §-i 112 kohaselt pöörata nõudele, mida ei saa loovutada, ega abikaasa sundosanõudele pärandist. Eriregulatsioon on kehtestatud TMS §-i 116 kohaselt hüpoteegiga ja reaalkoormatisega tagatud nõude arestimisele. Samuti on TMS §-de 122 ja 123 alusel kehtestatud erisused vallas- ning kinnisasja valduse ja omandiõiguse üleandmise nõudele sissenõude pööramisele. Nõude arestimise kohta koostatakse TMS §-le 114 vastav akt. Nõudele võib TMS §-i 121 kohaselt sissenõuet pöörata ka muul viisil. Muudest nõuetest eraldi on reguleeritud sissetuleku, sealhulgas varjatud sissetuleku arestimine TMS §-des 130-136.

Kohtutäitur võib TMS §-i 115 kohaselt sissenõude pöörata ka võlgniku kontole ning sellisel juhul kohustub krediidasutus väljastama kohtutäiturile infot konto olemasolu või puudumise kohta. Konto arestimine toimub akti alusel ja selles näidatud ulatuses ning kontrol olev raha kantakse vastavalt antud aktile arestitud ulatuses kohtutäituri ametialasele kontole. Kui arestimise hetkel ei ole võlgniku kontrol arestimisaktis näidatud ulatuses raha, siis loetakse puudujäävas osas arestituks ka pärast arestimise hetke kontole laekuvad summad, kuni arestimisakti täitmiseni. Arestimisaktis peab kohtutäitur TMS §-i 133 kohaselt märkima arestimisele mittekuuluva igakuise summa (ühe kuupalga alammäär) ning võlgniku ülalpeetava kohta aresti alt vabastatava summa (1/3 ühe

⁵⁷ Alekand A., „Täitemenetlusealane kohtupraktika aastatel 2001-2003“, 8 *Juridica* (2003), 561-569, lk 568.

kuupalga alammäärast). Seega võimaldab kohtutäituripoolne füüsiliste isikute rahaliste nõuete arestimise süsteem arestida need suuremas ulatuses.

Kohtutäitur saab TMS §-i 124 kohaselt sissenõude pöörata ka väärtpaberitele. Eesti väärtpaberite keskregistri seaduse §-is 2 loetletud väärtpaberite arestimiseks peab kohtutäitur saatma registripidajale korralduse seada õiguste ja kohustuste käsutamise keelumärke⁵⁸. Paber kandjal väärtpaberi võtab kohtutäitur võlgnikult enda valdusesse. Väärtpaber on arestitud alates hetkest, kui see on blokeeritud registris või kohtutäituri valduses. Kohtutäitur peab teatama võlgniku väärtpaberite arestimisest koheselt pärast korralduse edastamist registripidajale. Väärtpaber kas müüakse või esitatakse võlakohustuse lunastamiseks. Väärtpaberitele sarnaselt saab TMS §-de 125-126 kohaselt sissenõude pöörata ka osäihingu osale, hoonestusühistu liikmesusele ja seltsingu osale seltsinguvaras. Sissenõude pööramisele kuuluvad ka võõrandamatu õigus, autori varalised õigused ja teised varalised õigused⁵⁹.

Sissenõude pööramisel kinnisasjadele kohaldatakse TMS §-i 137 kohaselt vallasasjadele sissenõude pööramise regulatsiooni koos kinnisasja jaoks ettenähtud erisustega ning see võib seisneda sundmüügis või sundvalitsemises⁶⁰. Kinnisasjale sissenõude pööramise sätteid kohaldatakse TMS §-i 138 kohaselt ka kinnisasjaga võrdsustatud õiguste ning laevade ja õhusõidukite suhtes. Sissenõude kinnisasjale võib TMS §-i 140 kohaselt pöörata juhul, kui võlgnik on kinnisasja omanik või omaniku üldõigusjärglane kinnistusraamatus.

Kinnisasja arestimiseks kirjutab TMS §-i 142 kohaselt kohtutäitur kinnisasja ja selle päraldise ning muud esemed, millele ulatub hüpoteek, üles ning laseb kinnistusraamatusse kanda käsutamise keelumärked, mis on ka maksuhalduri poolt juba sinna kantud. Kinnisasja arestimisel arestipandiõigust ei teki. Arestimise kohta tuleb koostada akt, kus peavad olema märgitud TMS §-is 143 nimetatud asjaolud. Kinnisvara ei anta reeglina hoiule, vaid TMS §-i 147 kohaselt jääb arestitud kinnisasi võlgniku valdusse ning korrapärase majandamise piires võlgniku valitseda ja kasutada, kui kinnisasja ei määrata sundvalitsemisele. Nii võlgnik kui sundvalitseja peavad TMS §-i 167 kohaselt tegema kõik tehingud ja toimingud, mis on vajalikud kinnisasja seisukorra säilitamiseks ja korrapäraseks majandamiseks.

Kui võib eeldada, et võlgnik ohustab korrapärast majandamist, siis ohu kõrvaldamise abinõuna määratakse kinnisasjale järelevaataja või sundvalitseja kohtutäituri, sissenõudja või võlgniku

⁵⁸ Eesti väärtpaberite keskregistri seadus, 14.06.2000, jõustunud 01.01.2001 – RT I 2001, 48, 268...RT I 2010, 22, 108.

⁵⁹ Täitemenetluse seadustik §-id 127-129.

⁶⁰ Alekand, *Täitemenetlusõigus, supra nota* 38, lk 117.

taotlusel. TMS §-i 162 kohaselt määrab kohus sundvalitsemisele ja nimetab sõltumatu valitseja, kellel on õigus kinnisasi enda valdusesse võtta⁶¹. Nõude tõttu, mis tuleneb kinnistusraamatusse kantud õigusest, võib kinnisasja sundvalitsemise määrata ka siis, kui võlgnik ei ole kinnistusraamatusse kantud omanikuna või ta ei ole omaniku pärija, kuid on valdaja kinnisasja omandamise tehingu alusel.

Sundvalitsemise kohta tehakse kanne kinnistusraamatusse ning menetlusosalisi ja kohtutäiturit teavitatakse sundvalitsemisest TMS §-st 164 tulenevalt. Sundvalitsemise ajaks võivad võlgnik ja tema pereliige TMS §-i 172 kohaselt sinna elama jääda, kui nad elavad kinnisasjal asuvas eluruumis arestimise ajal. Sissenõudja nõude rahuldamise järgselt sundvalitsemine TMS §-i 173 kohaselt lõpetatakse. Samas, kui sundvalitsemise jätkamine nõuaks suuri kulusi ja sissenõudja ei tee selleks vajalikku ettemakset, võib kohtutäitur pöörduda kohtu poole sundvalitsemise jätkamise või asja müügi otsustamiseks.

Kinnisasi müüakse nagu vallasasjadki avalikul elektroonilisel või suulisel enampakkumisel. Lisaks kehtivad mõned täiendavad tingimused, näiteks enampakkumisest teavitamisele TMS §-is 153 toodud nõuded või kinnisaja enampakkumisel osalejatele tagatisraha määramise võimalus TMS §-is 83 sätestatud korras. Sundenampakkumise kui ühe radikaalseima sundtäitmise meetme⁶² esemeks on TMS § 150 tulenevalt kinnisasi ja koos sellega arestitud esemed, mille arestimine kehtib. Esemeks on ka kolmandale isikule kuuluvad kinnisasja päraldised, mis on võlgniku valduses juhul, kui kolmas isik ei ole saavutanud asja arestimisest vabastamist enampakkumise toimumise ajaks.

Iga kinnisasja müümiseks korraldatakse TMS §-i 151 kohaselt eraldi enampakkumine, välja arvatud juhul, kui mitme kinnisasja korraga müümine on otstarbekas. TMS § 152 deklareerib kohtutäituri õiguse vallasasi välistada kinnisasja enampakkumiselt ja pöörata sellele sissenõue vallasasjana, kui võib eeldada, et sellisest müügist saadakse kõrgem hind või kui vallasasja eraldi müümine on muul põhjusel mõistlik. See võimaldab sissenõudja nõuet suuremas ulatuses rahuldada. Kohtutäitur peab kinnisasja müümisel jälgima ka kinnisasja omandamise piiranguid⁶³. Kui müük enampakkumisel ebaõnnestub, siis võib TMS §-i 157 järgi müüa kinnisasja kohtutäituri kontrolli all. Kuna tegelikkuses kujuneb sundtäitmises müügi puhul kiirmüügihind, siis müük kohtutäituri kontrolli all võimaldab vara eest saada õiglasemat ja kõrgemat hinda⁶⁴.

⁶¹ Täitemenetluse seadustik § 163 ja 165.

⁶² Ikkonen K., „Sundmüügi põhiseaduslikud alused“, 8 *Juridica* (2004), 540-549, lk 540.

⁶³ Alekand, *Täitemenetlusõigus, supra nota* 38, lk 124,

⁶⁴ Alekand, *Sundtäitmise- ja pankrotiõigus, supra nota* 42, lk 60.

Asjade müügist laekunud tulemi jaotab kohtutäitur TMS § 105 kohaselt sissenõudjate ja muude õigustatud isikute vahel õiguse tekkimise järjekorras või sissenõudjate kokkuleppe alusel ning kannab raha üle kümne tööpäeva jooksul. Täitekulud arvatakse TMS §-de 106 ja 174 kohaselt maha enne tulemi jagamist. TMS §-i 57 kohaselt tagastatakse vara müügist saadud rahast pärast täitekulude katmist ja sissenõude rahuldamist ülejäänud summa võlgnikule. Kui saadud rahast ei jätku kõigi nõuete rahuldamiseks ning sissenõudjad ei jõua jaotamise suhtes kokkuleppele, siis korraldab kohtutäitur jaotamise sissenõudjate vahel jaotuskava alusel. Kui kohtutäituri poolt teostatud sundtäitmise tulemusel saadud rahast ei piisa kõigi maksuhalduri nõuete rahuldamiseks, siis arvestatakse laekunud summad peale täitekulude mahaarvamist maksuhalduri nõuete katteks MKS § 105 lg 6 toodud järjestuse alusel⁶⁵.

Kohtutäitur lõpetab sundtäitmise TMS §-is 48 toodud alustel. Lõppemise põhjusteks on eelkõige nõude rahuldamine või muu sundtäitmist välistav asjaolu. Menetluse lõpetamise korral peab kohtutäitur TMS §-i 49 kohaselt koheselt vara aresti alt vabastama ja esitama registripidajale avalduse keelumärke kustutamiseks, misjärel täitedokument sissenõudjale tagastatakse. Sissenõudja ei või uuesti kohtutäituri poole pöörduda, kui ta on nõudest kirjalikult loobunud. Kuid kui nõue on tegelikult täitmata, siis ei piira sundtäitmise lõpetamine sissenõudja õigust kohtutäituri poole pöördumiseks. Samuti on ettenähtud sundtäitmise peatumise alused TMS §-des 45 kuni 47.

Kokkuvõttes võib öelda, et kuna maksuhalduril puudub täielik sissenõude pööramise õigus varale, siis pöördub ta selleks kohtutäituri poole ning kohtutäituri poolt teostatav sundtäitmine on viimane etapp maksuvõla ja muude maksuhalduri seadusest tulenevate nõuete sundkorras sisse nõudmiseks. Kohtutäituril on lisaks maksuhalduri võimalusele areste kohaldada ja keelumärkeid registritesse kanda õigus arestida laialdasemalt ning seadusega antud pädevuse piires ka vara müüa, misjärel on sissenõudja nõuded võimalik rahuldada ning seega sundtäitmise protsess lõpuni viia.

⁶⁵ Maksukorralduse seadus § 128 lg 5 ja 6.

2. SUNDTÄITMISE TULEMUSLIKKUS NING VÕLANÕUETE LAEKUMISE SUURENDAMISE VÕIMALUSED

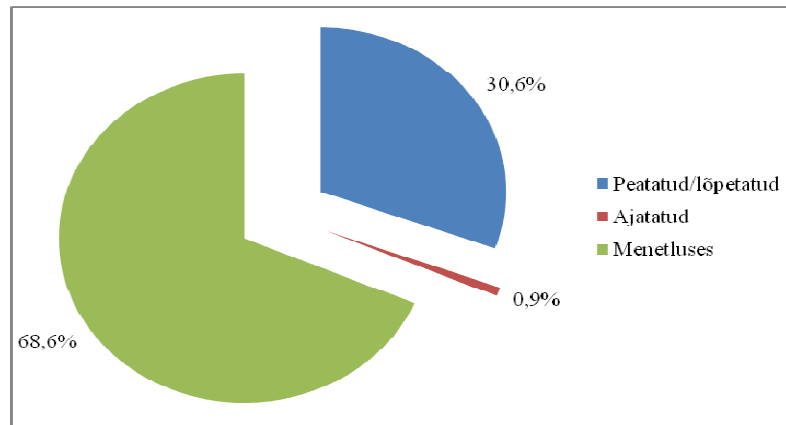
2.1. Sundtäitmise tulemuslikkus 2009. ja 2010. aastal

Sundtäitmise tulemuslikkuse analüüsimiseks selgitas autor välja, kui palju on võlanõuete saldo kohtutäituritele sundtäitmiseks edastamise järgselt muutunud ning kui palju tasumata nõuetest on võimalik täita. Sundtäitmist võib tulemuslikuks pidada, kui kohtutäiturile edastatud võlanõuetest on täidetud nõuded, mille täitmine peaks olema võimalik, ning muutuseta saldoga on vaid nende isikute võlanõuded, kellel puudub vara.

Analüüsitud on perioodil 01.01.2009 kuni 31.12.2010 kohtutäituritele edastatud võlanõuded ning hindamise aluseks on võetud MTA statistilised andmed. Maksuhalduri nõueteks, mille sundtäitmise tulemuslikkust kohtutäituri poole pöördumise järgselt analüüsitakse, on korraldused maksuvõla tasumiseks, intressinõuded, sunniraha-, maksu- ja trahviotsused. Nimetatud perioodil oli sundtäitmiseks edastatud 10 390 võlanõuet summas 113 548 080,86 eurot (vt lisa 6, tabel 1). Võlanõuete saldo muutusi on vaadeldud 2011. aasta märtsikuu seisuga.

Analüüsist on välja jäetud võlanõuded, mille sundtäitmine on peatatud või lõpetatud muul põhjusel kui tasumine. Samuti võlanõuded, mis on esitatud isikutele, kelle suhtes on pärast selle kohtutäiturile edastamist alustatud pankroti-, likvideerimis- või saneerimismenetlust ning võlanõuded, mille sundtäitmise on maksuhaldur hinnanud lootusetuks või ebatõenäoliseks.

Nimetatud võlanõuded ei ole kohtutäituri poolt läbi viidava sundtäitmise tulemuslikkuse analüüsimisel arvesse võetud, kuna kohtutäituril ei ole olnud võimalik neid sundtäita või on keeruline analüüsida laekumist, mis on tekkinud kohtutäituri tegevuse tagajärjel. Seega ei ole otstarbekas neid nõudeid analüüsi kaasata. Eeltoodud võlanõudeid oli kohtutäituritele edastatud 1 436, kokku summas 34 715 764,93 eurot, see on 30,6% kogu edastatud võlanõuete summast (vt joonis 1).

Joonis 1. Kohtutäituritele 2009. kuni 2010. aastal edastatud võlanõuded protsendina⁶⁶.

Samuti on maksuhalduri nõuete sundtäitmise tulemuslikkuse analüüsil välistatud võlanõuded, mille suhtes võlgnik on peale tema nõude kohtutäiturile edastamist taotlenud maksuhaldurilt selle ajatamist ning maksuhaldur on taotluse rahuldanud. Kuna ajatatud maksuvõlga ei saa sundtäita ning saadud andmete põhjal ei ole ajatatud võlanõuete puhul võimalik eristada, kas ja kui palju muutus selle saldo kohtutäituri tegevuse tõttu, siis on otstarbekas ka need võlanõuded analüüsist välja jätta.

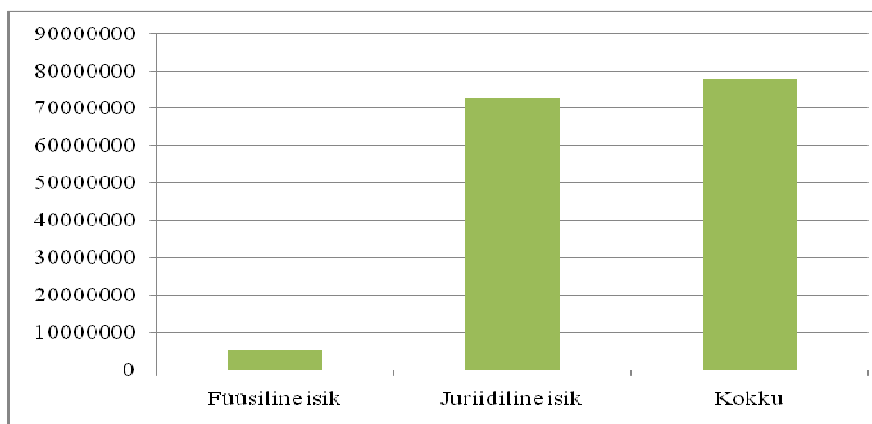
Kuigi perioodil 01.01.2009-31.12.2010 oli sundtäitmiseks edastatud võlanõudeid ajatanud 26 isikut, siis üldjuhul maksuhaldur ei võimalda ajatamist võla puhul, mis on kohtutäiturile edastatud. Juhul kui võlgnik soovib võlga, mida sundtäidab kohtutäitur, graafikujärgselt maksta, siis võib ta kohtutäituriga selles kokku leppida⁶⁷. Perioodilise tasumise kokkulepe ajal kohtutäitur üldjuhul täitetoiminguid ei tee. Maksuhaldur aktsepteerib taolist perioodilist tasumist ning kooskõlastab kokkuleppe, kui hindab võla tasumist graafiku järgselt tõenäoliseks. Võlanõuded, mille suhtes ajatamisgraafiku kinnitamise tõttu sundtäitmist ei toimunud, oli 61, kokku summas 981 846,31 eurot. See moodustab 0,9% kogu kohtutäituritele edastatud võlanõuete summast (vt joonis 1).

Sundtäitmise tulemuslikkuse analüüsimisel on autor arvesse võtnud 8 893 võlanõuet, mis olid kohtutäituritele edastatud kokku summas 77 850 469,61 eurot, see on 68,6% kõigi edastatud võlanõuete summast (vt joonis 1). Menetluses oli 2 183 füüsilise isiku võlanõuet, moodustades 6,5% analüüsitavaatest kohtutäituritele edastatud võlanõuete kogusummast. Juriidilise isiku suhtes oli edastatud täitmiseks 6 710 võlanõuet, mis teeb analüüsitavaate võlanõuete kogusummast 93,5% (vt joonis 2). Joonisel 2 on selgelt näha, et suuremate võlgadega olid juriidilised isikud.

⁶⁶ Lisa 6, Tabel 1, autori koostatud.

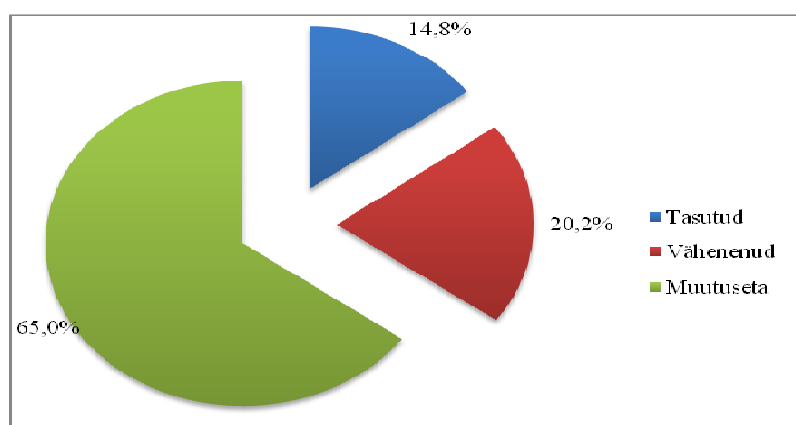
⁶⁷ Täitemenetluse seadustik § 45.

Keskmiselt oli ühe kohtutäiturile edastatud füüsilise isiku võlg 2 333,22 eurot, kuid juriidilisel isikul 10 843,08 eurot.

Joonis 2. Kohtutäituritele 2009. kuni 2010. aastal edastatud võlanõuetest analüüsitud võlanõuded eurodes⁶⁸.

Füüsiliste isikute võlanõuetest on kohtutäituri poole pöördumise järgselt tasutud 323 võlanõuet, mille summa kokku oli 381 878,87 eurot. Menetlus jätkus 1 860 võlanõude osas ning neid oli väärtuses 3 037 831,32 eurot. Neist 441 võlanõude saldo oli sundtäitmiseks edastamise järgselt vähenenud summas 200 090,73 eurot. Kohtutäiturile edastamise järgselt ei ole muutusi toimunud 1 419 füüsilise isiku võlanõude saldos. Seega on kohtutäiturile edastamise tagajärjel saanud tasutuks 14,8% analüüsitud võlanõuetest ning vähenenud 20,2% ja muutusetu jäänud 65,0% võlanõude saldo (vt joonis 3).

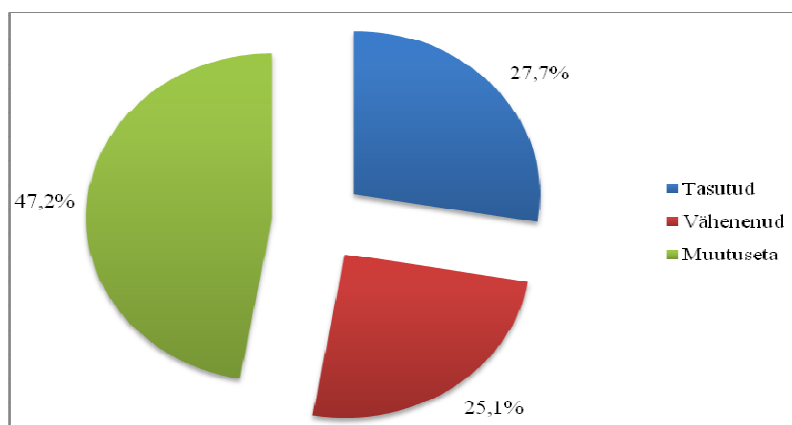

Joonis 3. Sundtäitmise mõju 2009. kuni 2010. aastal kohtutäituritele edastatud füüsilise isiku võlanõude saldole protsendina⁶⁹.

⁶⁸ Lisa 6, Tabel 1, autori koostatud.

⁶⁹ Lisa 6, Tabel 1, autori koostatud.

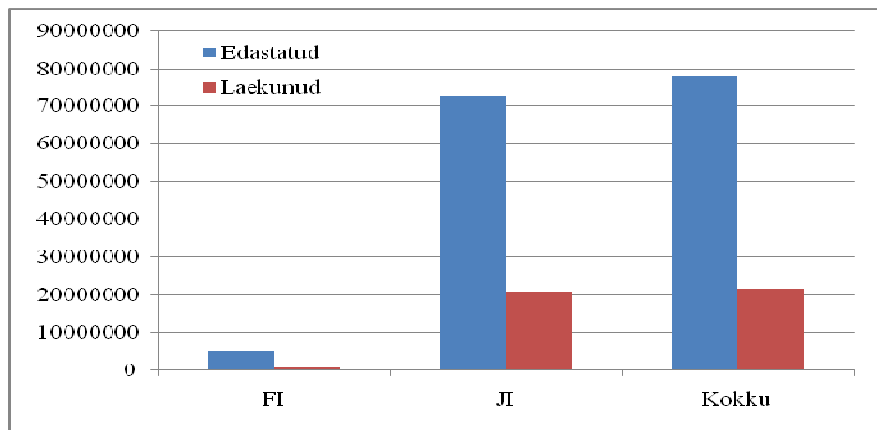
Juriidiliste isikute võlanõuetest on sundtäitmise tulemusena tasutud 1 857 võlanõuet, kokku summas 17 295 577,19 eurot. Menetlus jätkus 4 853 nõude osas, väärtusega 55 461 463,47 eurot. Neist 1 686 võlanõude saldo vähenes 3 632 525,37 euro võrra ning 3 167 võlanõuet jäi muutusetu. Seega kohtutäituri poole pöördumise tulemusena on tasutud 27,7%, vähenenud 25,1% ning muutusetu 47,2% võlanõude saldo (vt joonis 4). Jooniste 2 ja 3 põhjal on näha, et tasutud ja vähenenud saldoga võlanõuete arv on suurem juriidiliste isikute puhul. Juriidiliste isikute võlanõuetest sai tasutud 12,9% rohkem ning vähendatud 4,9% enam kui füüsiliste isikute võlanõuetest.

Joonis 4. Sundtäitmise mõju 2009. kuni 2010. aastal kohtutäituritele edastatud juriidilise isiku võlanõude saldole protsendina⁷⁰.

Nimetatud perioodil oli 8 893 võlanõudest, kokku summas 77 850 469,61 eurot, tasumise ja vähenemise tulemusena laekunud 27,6% edastatud summast ehk 21 510 072,16 eurot. Sellest 581 969,60 eurot on laekunud füüsilistel isikutelt ning 20 510 072,56 eurot juriidilistelt isikutelt (vt joonis 5). Füüsiliste isikute võlanõuete summast laekus 11,4% ning juriidiliste isikute võlanõuete summast 28,8%. Võib eeldada, et kogu laekumine on toimunud kohtutäituri tegevuse tulemusena, sest isik pole enne nõude kohtutäiturile edastamist võlga ise tasunud. Samas võib võlgnik olla võla ka vabatahtlikult tasunud peale seda, kui on teadlik, et nõue edastati kohtutäiturile, sest ei soovita, et kohtutäitur nende suhtes sündi kohaldaks.

⁷⁰ Lisa 6, Tabel 1, autori koostatud.

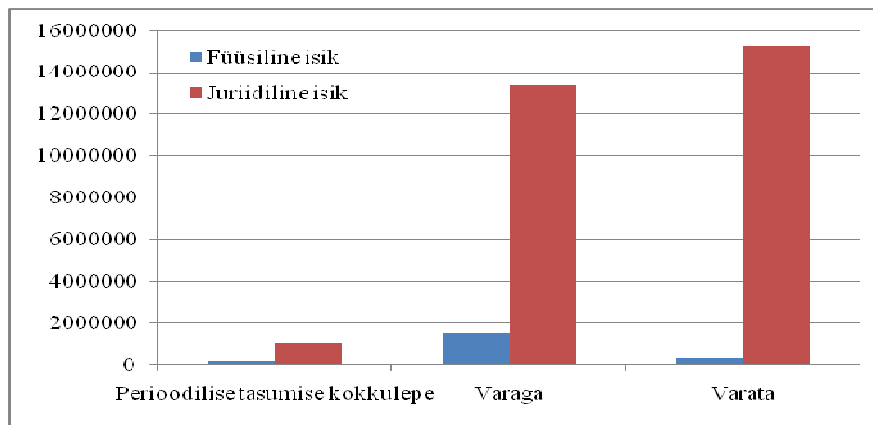

Joonis 5. Kohtutäituritele 2009. kuni 2010. aastal edastatud võlanõuete laekumine eurodes⁷¹.

Joonisel 5 on näha, et perioodil 01.01.2009 kuni 31.12.2010 edastatud võlasummast 2011. aasta märtsikuuks laekumata 72,4% ehk 56 340 397,45 eurot. Arvestades asjaolu, et kohtutäitur peab sissenõudja nõude rahuldamiseks võtma viivitamata tarvitusele kõik abinõud ning maksuhalduri nõuete täitmiseks on aega olnud minimaalselt kolm kuud, siis võib väita, et sundtäitmise tulemuslikkus on madal.

Vaadeldes võlanõudeid, mille saldo 2011. märtsikuu seisuga oli vähenenud (2 127 nõuet summas 31 711 990,21 eurot), selgus, et neist 124 võlanõude puhul oli kohtutäituril võlgnikuga kokku lepitud perioodiline tasumine, kokku summas 1 243 373,34 eurot, mis moodustab 1,6% analüüsitava võlanõuete summast (vt joonis 6). Füüsilistest isikutest oli kokkuleppe sõlmitud 40 isikuga 49 võlanõude ning juriidilistest isikutest 42 isikuga 75 võlanõude tasumiseks. Võlanõuete summa oli kokku vastavalt 186 191,95 eurot ja 1 057 181,39 eurot. Kuna isikud on soovinud neid võlanõudeid edaspidi tasuta sundtäitmise raames niioelda vabatahtlikult graafikujärgselt, siis võib eeldada, et nimetatud võlanõuded saavad tulevikus tasutud. Seega sundtäitmist võib lugeda 1,6% võrra tulemuslikumaks kui eelpool mainitud. Samas ei ole välistatud, et ka nende võlanõuete sissenõudmiseks ei teki vajadust sundi rakendada.

⁷¹ Lisa 6, Tabel 2, autori koostatud.

Joonis 6. Kohtutäituritele 2009. kuni 2010. aastal edastatud võlanõuetest vähenenud saldoga võlanõuded, mille puhul on sõlmitud perioodilise tasumise kokkulepe, isikul vara olemas või isikul vara puudub⁷².

Analüüsitavatest sundtäitmiseks edastatud 1 102 vähenenud saldoga võlanõuetest oli tehtud 760 isikule, kellel 2011. aasta märtsikuu seisuga on olemas vara. Vara olemasolu kontrollimisel on vaadatud üksnes seda, kas isikul on olemas registrivara Maanteeameti Liiklusregistris, Kinnistusraamatus või Väikelaevade Registris. Nimetatud võlanõuetest oli 266 koostatud füüsilisele ning 836 juriidilisele isikule, summaliselt vastavalt 1 534 683,02 eurot ja 13 363 202,10 eurot (vt joonis 6). Kokku moodustavad vähenenud saldoga võlanõuded, mis on edastatud isikute osas, kellel on olemas vara, 19,1% analüüsitavate võlanõuete kogusummast ehk 14 897 885,12 eurot.

Eeldades, et isikul on olemas vara ning võlanõue ei ole täidetud, võib järeldada, et kohtutäitur ei ole võtnud viivitamata tarvitusele abinõusid võlanõude rahuldamiseks ning vara müüki ei ole toimunud. Järelduse tegemisel ei ole hinnatud, kas pärast võlanõude kohtutäiturile edastamist on isikutel varakogum vähenenud või kas vara müügist saadavast rahast jätkuks nõude rahuldamiseks, kuna lõputöö maht ei võimaldanud seda hinnata. Seega võib väita, et võlanõuete 3 832 616,10 euro võrra toimunud vähenemise asemel pidanuks sundtäitmise tulemusena laekuma hoopis 14 897 885,12 eurot. See tähendab, et laekuda oleks võinud ligikaudu 11 miljoni eurot võrra rohkem.

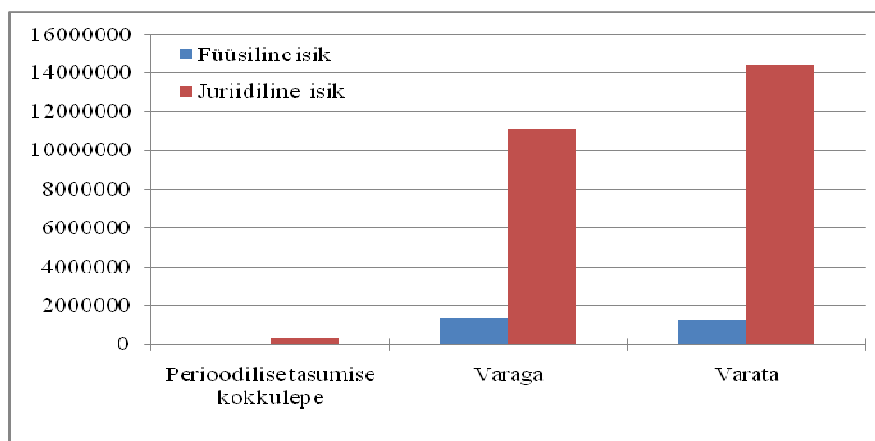
Joonisel 6 on näha, et vähenenud saldoga võlanõuetest 901, kokku summas 15 570 731,75 eurot ehk 20,0% analüüsitavate võlanõuete summast, oli edastatud sundtäitmiseks isiku suhtes, kellel 2011. märtsikuu seisuga puudub registrivara. Neist võlanõuetest oli 126 tehtud füüsilisele ning 775

⁷² Lisa 6, Tabelid 3 ja 4, autori koostatud.

juriidilisele isikule, kokku summas vastavalt 334 722,66 eurot ja 15 236 009,09 eurot. Võlgnikeks oli 126 füüsilist ning 491 juriidilist isikut.

Võib väita, et maksuhaldur on kohtutäiturile sundtäitmiseks edastanud ka nõudeid, mida ei pruugi olla võimalik rahuldada, sest isik on registrite andmetel varatu. Kohtutäituri poole pöördumise põhjus ei ole aga ainult vara müümine. Kuna kohtutäituril on õigus arestida kogu võlgniku vara, siis võib ilmneda, et varatuks loetud isikul on tegelikult vara, mida ei kajastata registrites, kuid mille arvel nõuet rahuldada. See on tõenäoline pigem juriidiliste isikute puhul, kes tegutsevad, sest kohtutäitur võib näiteks arestida kassa või müüa põhi- ja käibevara. Seega võib ka eelpool mainitud võlanõuete sundtäitmise tulemusena tekkida laekumisi.

Vaadeldes võlanõudeid, mille saldo 2011. märtsikuu seisuga ei ole muutunud (1 879 summas 28 461 023,34 eurot), selgus, et neist 99 nõude puhul oli kohtutäitur võlgnikuga kokku leppinud perioodilises tasumises 379 362,57 euro ulatuses ehk 0,5% analüüsitavate võlanõuete summast (vt joonis 7). Füüsilistest isikutest oli kokkulepe sõlmitud 21 isikuga 34 võlanõude ning juriidilistest isikutest 24 isikuga 65 võlanõude tasumiseks. Kuigi perioodilises tasumises on kokku lepitud, ei ole tasumisi veel toimunud. Nimetatud võlanõuete puhul ei ole tõenäoline, et need kõik saavad tulevikus tasutud tänu perioodilisele tasumisele, kuna paljud kokkulepetest on sõlmitud 2009. või 2010. aasta kestel või 2011. aasta esimesel kuul, aga ühtegi laekumist toimunud ei ole.

Joonis 7. Kohtutäituritele 2009. kuni 2010. aastal edastatud võlanõuetest muutuseta saldoga võlanõuded, mille puhul on sõlmitud perioodilise tasumise kokkulepe, isikul vara olemas või isikul vara puudub⁷³.

Analüüsitavatest muutuseta saldoga võlanõuetest oli 2 386 edastatud sundtäitmiseks 945 isiku suhtes, kellel on 2011. märtsikuu seisuga olemas registrivara. Nimetatud võlanõuetest oli 716

⁷³ Lisa 6, Tabel 5, autori koostatud.

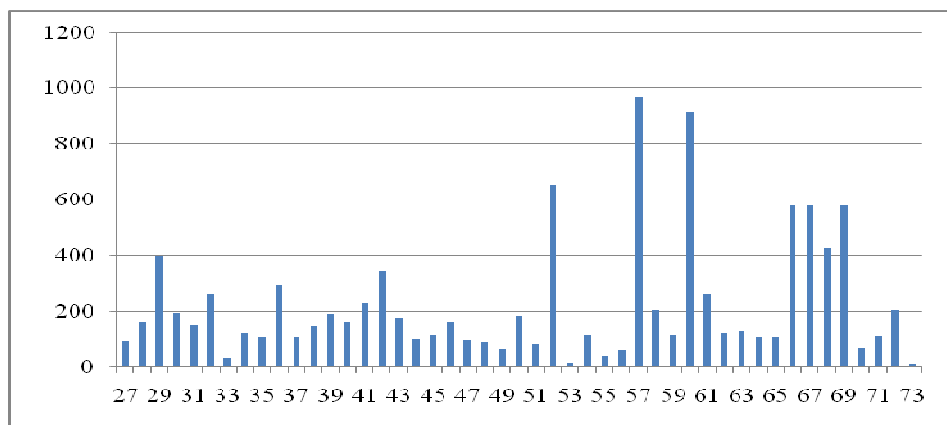
koostatud füüsilisele ning 1 670 juriidilisele isikule, summaliselt vastavalt 1 357 028,50 eurot ja 11 081 594,31 eurot (vt joonis 7). Kokku moodustavad muutuseta saldoga võlanõuded, mis on edastatud isikute kohta, kellel on olemas registrivara, 16,0% analüüsitavate võlanõuete kogusummast ehk 12 438 622,81 eurot.

Siinkohal võib samuti järeldada, et kohtutäitur ei ole võtnud viivitamata tarvitusele abinõusid võlanõude rahuldamiseks ning vara müüki ei ole toimunud, kuigi isikul on olemas vara, kuid võlanõude saldo pole vähenenud. Järelduse tegemisel ei ole hinnatud, kas vara müügist saadavast rahast jätkuks nõude rahuldamiseks. Seega sundtäitmise tulemusena oleks võinud laekuda 12 438 622,81 eurot ehk 16,0% analüüsitavate võlanõuete kogusummast.

Jooniselt 7 on näha, et muutuseta saldoga võlanõuetest 889, kokku summas 15 643 037,96 eurot ehk 20,1% analüüsitavate võlanõuete summast, oli edastatud sundtäitmiseks isiku suhtes, kellel 2011. märtsikuu seisuga puudub registrivara. Neist võlanõuetest 669 oli tehtud füüsilisele ning 1 432 juriidilisele isikule, summas vastavalt 1 259 144,26 eurot ja 14 383 893,70 eurot. Võlgnikeks oli 363 füüsilist ning 526 juriidilist isikut.

Seega ilmnes, et maksuhaldur on kohtutäiturile sundtäitmiseks edastanud nõudeid, mida ei pruugi olla võimalik rahuldada, sest isik on registrite andmetel varatu. Aga nagu ka eelpool mainitud, siis kohtutäituri poole pöördumise põhjus ei ole ainult vara müümine ning kuna kohtutäituril on õigus arestida kogu võlgniku vara, siis võib selguda, et varatuks loetud isikul on tegelikult vara olemas, mille arvel nõuet rahuldada. Seega võib ka eelpooltoodud võlanõuete sundtäitmise tulemusena tekkida laekumisi.

Saadud andmete põhjal selgus, et maksuhaldur ei ole oma nõudeid erinevatele kohtutäituritele sundtäitmiseks võrdselt edastanud. Nagu esimese peatükis mainitud, siis kuni 2011. aastani valis maksuhaldur ise, kellele kohtutäituritest nõude sundtäitmiseks edastab, kuid alates 2011 aastast jaotab Kohtutäiturite ja Pankrotihaldurite Koda nõuded kohtutäiturite vahel võrdselt. Joonisel 8 on selgelt näha, et perioodil 01.01.2009 kuni 31.12.2010 on eelistatud teatud kohtutäitureid (kohtutäitur on märgitud numbriga). Ilmselt on maksuhaldur nõude kohtutäiturile edastamisel lähtunud kogemusest, et mõni kohtutäitur on nõuete täitmisel edukam.

Joonis 8. Kohtutäituritele 2009. kuni 2010. aastal edastatud võlanõuete jaotumine kohtutäiturite vahel⁷⁴.

Eelnevat kokku võttes selgus, et analüüsitavatest võlanõudest sai kohtutäituri poole pöördumise järgselt tasutud 24,5% ning 23,9% saldo vähenes. Sundtäitmise tulemusena laekus üksnes 27,6% analüüsitavate võlanõuete summast, peale seda, kui maksuhaldur nõude kohtutäiturile edastas. See näitab, et suurem osa edastatud võlanõuetest ei saa viivitamata tasutuks pärast kohtutäituri poole pöördumist, kuigi kohtutäituril on seadusest tulenevalt laialdaselt võimalusi nõude täitmiseks. Samuti selgus, et 35,1% analüüsitavate võlanõuete summast on täitmata, kuigi isikul on olemas registrivara. See näitab, et kohtutäitur ei ole nõuete täitmiseks rakendanud piisavalt sunni kohaldamise õigust. Kuigi ilmnes, et kohtutäituritele edastati ka nende isikute võlanõudeid, kellel ei ole registrivara, siis ei saa väita, et neid võlanõudeid on võimatu täita, sest ainult registrivara puudumine ei ole määrav kriteerium nõude sundtäitmise võimalikkuse hindamisel. Seega võib öelda, et sundtäitmise tulemuslikkus on madal, kuna riikliku sunni rakendamisel ei olda edukad või ei rakendata seda piisavalt lubatud piirides.

2.2. Võimalused maksuhalduri nõuete laekumise suurendamiseks

Eelmises alapeatükis tehtud analüüsi tulemusena selgus, et maksuhalduri nõuete sundtäitmise tulemuslikkus kohtutäituritele edastamise järgselt on madal, kuigi potentsiaalselt võiks olla kõrgem. Suurim osa maksuhalduri nõuetest tulenevad sellest, et isikud ei täida oma kohustust riigi ees – ei maksa makse, aga ainuüksi maksulised tulud moodustavad näiteks 2011. aastal riigieelarvest 74,5%⁷⁵. Ent kui maksud ei laeku planeeritult, ei saa riik oma funktsioone täita. Seetõttu on vaja, et maksuhalduri nõuete sundtäitmine oleks operatiivsem ning tulemuslikum.

⁷⁴ Lisa 6, Tabel 6, autori koostatud.

⁷⁵ Rahandusministeerium, „2011. aasta riigieelarve seaduse eelnõu seletuskiri“ (2010), <www.fin.ee/doc.php?106844> (26.03.2011).

Lõputöö raames viidi läbi küsitlus kohtutäiturite seas, selgitamaks välja kohtutäiturite seisukoht maksuhalduri nõuete sundtäitmise kitsaskohtade ning tõhustamise võimaluste osas (vt lisa 1 ja 2), mille põhjal autor saaks teha ettepanekuid sundtäitmise tulemuslikumaks muutmiseks. Autor küsitles Harju, Pärnu, Tartu ja Viru tööpiirkonna kohtutäitureid, kes valiti välja juhuslikult. Küsitlus viidi läbi elektroonselt. Küsitletavate seas oli nii kohtutäitureid, kelle töökoormus maksuhalduri nõuete sundtäimisega on väike, kui ka neid, kelle töökoormusest moodustab maksuhalduri nõuete täitmine suure osa.

Selgus, et ka küsitletavad hindasid kohtutäituri poolt jätkatava maksuhalduri nõuete sundtäitmine tulemuslikkust perioodil 2009 kuni 2010 mittetulemuslikuks. Peamise põhjusena, miks ei õnnestu võlanõudeid täita, toodi asjaolu, et võlgnikud on valdavalt juriidilised isikud, kes on maksejõuetud või varatud. Kristel Maalman tõi maksuhalduri nõuete sundtäitmisel probleemse valdkonnana välja asjaolu, et juriidilistel isikutel on Eestis soodne ettevõtluskeskkond, kus ühed ja samad isikud asutavad juriidilisi isikuid, millele tekitavad võlad ja sellele järgneb pankrot. Seega tekib järjest uusi võlglasi, kelle võlanõudeid ei ole tõenäoliselt võimalik täita.

Analüüsi tulemusena aga selgus, et sundtäitmise tulemuslikkus ei ole madal üksnes seetõttu, et võlgnikeks on isikud, kes on maksejõuetud või kellel puudub vara. Kui juriidiline isik on maksejõuetu, peab selle juhatus esitama kohtule koheselt pankrotiavalduse ning seega sundtäitmine nende isikute osas lõppeb. Kui juhatus ei esita pankroti avaldust, siis vastutavad juhatuse liikmed solidaarselt võlausaldaja ees.⁷⁶ Sellisel juhul toimub maksuhalduri nõuete sissenõudmine erimenetluse käigus. Analüüsist aga olid välistatud isikud, kelle suhtes oli algatatud pankroti-, likvideerimis- või saneerimismenetlus ning kelle suhtes sundtäitmine oli peatatud või lõpetatud. Seega võib väita, et maksejõuetus ei ole sundtäitmise edutuse peamiseks põhjuseks, sest analüüsitavate võlanõuete seas ei olnud ühegi nõuet isiku vastu, kes 2011. märtsikuu seisuga oleks kuulutatud maksejõuetuks, kuid olenemata nimetatud tunnustega isikute eristamisele nähtus, et sundtäitmise tulemuslikkus oli madal.

Kohtutäiturite väide, et maksuhaldur on sundtäitmiseks edastanud nõudeid valdavalt isikute vastu, kes on varatud, leidis ka analüüsi tulemusena osaliselt tõestust. Tuleb tõdeda, et täitmata nõuete seas oli võlanõudeid, mis olid esitatud isikute suhtes, kellel 2011. aasta märtsikuu seisuga puudus registrivara. Samas ei näita registrivara puudumine, et isikul puuduks täielikult vara, mille arvel nõuet rahuldada. Nagu juba autor eelpool selgitas, siis kui näiteks äriühing tegutseb, on tõenäoline, et täitetoimingute teostamise tulemusena võib olla võimalik võlanõuet sundtäita.

⁷⁶ Äriseadustik, 15.02.1995, jõustunud 01.09.1995 – RT I 1995, 26, 355...RT I 2004, 89, 613, § 180 lg 5¹, § 187 lg 1.

Siinkohal tuleks silmas pidada asjaolu, et enne nõude edastamist kohtutäiturile analüüsib maksuhaldur järgnevate menetlusetappide otstarbekust. Selleks teostatakse menetlusanalüüsi, mille käigus hindab maksuhaldur isiku majanduslikku olukorda, varade olemasolu ja nende liikumist ning muud olulist teavet, mille põhjal otsustab, kas on otstarbekas nõue kohtutäiturile edastada. Kui analüüsi tulemusena ilmneb, et võlanõude sundtäitmine on lootusetu isiku varatuse või mittetegutsemise tõttu, siis tulenevalt MKS § 128 lg-st 8 ei edasta maksuhaldur nõuet kohtutäiturile⁷⁷. Seega võib öelda, et väide, nagu oleks sundtäitmise halva tulemuse põhjus üksnes maksuhalduri poolt edastatud võlanõuete täitmise võimatus, ei leidnud tehtud analüüsi põhjal kinnitust.

Kohtutäitur Risto Sepp arvas, et probleem, miks võlanõudeid juriidiliste isikute vastu ei ole võimalik täita, seisneb selles, et maksuhaldur alustab võla sundtäitmist kohe, kui vajalikud tähtajad selleks on möödunud, ning seetõttu ei saa äriühing edasi tegutseda ega seega ka võlga tasuda. Samas kohtutäitur Kristel Maalman nimetas oluliselt tulemuslikku sundtäitmist takistavaks asjaoluks pikka ajavahemiku nõude tekkimise ja selle sissenõudmise vahel: „*Oluline on, et sissenõudja ei jääks oma nõudega n-ö hiljaks: nõude tekkimise ja sundtäitmise vaheline aeg - mida lühem, seda tulemuslikum on sissenõudmine.*“ Autor nõustub pigem viimase väitega, sest mida kiiremini alustada sundtäitmist, seda tõenäolisem on, et võlg saab täidetud.

Samuti on maksuhalduril seadusest tulenev kohustus asuda maksuvõlga kohe sundtäitma, sest kõiki tuleb võrdselt kohelda, seega võlad ühtsetel alustel sisse nõuda. Seaduseandja ei ole maksuhaldurile jätnud õigust oodata sundtäimisega seetõttu, et äriühingul ei ole vastasel juhul võimalik äritegevust jätkata. Eesmärgiks ei ole kindlasti ettevõtluse takistamine, vaid muuhulgas ausa ja konkurentsivõimelise ettevõtlusmaastiku säilitamine⁷⁸. Kui isik ise huvi võla tasumise või ajatamise vastu ei tunne, siis tuleb see sundtäita. Samamoodi on ka kohtutäiturid kohustatud viivitamatult asuma nõuet sundtäitma, kui võlgnik seda vabatahtlikult ei tee.

Analüüsi tulemusena ilmnes, et kohtutäiturid ei tegutse viivitamata maksuhalduri nõuete sundtäimisega, seega arvab autor, et tuleks uurida võimalusi kohtutäiturite motiveerimiseks, et nad tegutseksid aktiivsemalt. Kuigi võib eeldada, et kohtutäiturid on huvitatud sellest, et sissenõudjate nõuded võimalikult suures ulatuses ja väiksema ajakuluga täita, kuna nende sissetulek on otseselt sõltuvuses täidetavate nõuete väärtusest, siis on analüüsist selgus, et maksuhalduri nõuete sundtäitmine ei ole operatiivne. Võib väita, et tegutsemise aktiivsus eri

⁷⁷ Maksu- ja Tolliamet, “Sissenõudmise käsiraamat” (2009), *supra nota* 3, lk 59.

⁷⁸ Lillemets K., “Võlg on võõra oma ehk kuidas tekkinud võlakoormaga hakkama saada” (2009), <www.emta.ee/index.php?id=26348> (30.03.2011).

kohtutäituritel on erinev, sest analüüsi põhjal oli näha, et teatud kohtutäitureid eelistati võlanõuete edastamisel. Ilmselt kui näiteks kohtutäituri nõuete täitmise edukuse info oleks avalik ning sundtäitmiseks saadavad nõuded oleksid sõltuvuses kohtutäituti tegutsemise edukusega, siis aktiivsus tõuseks.

Kohtutäitur Heimo Vilpuu tõi ühe asjaoluna, miks nii maksuhalduri kui ka teiste võlausaldajate nõuete täitmine on raskendatud, välja võlgnike ükskõiksuse nõude täitmisel: “*Sinnani, kui arvatakse, et riik ei ole neile midagi andnud ja nemad ei pea ka riigile sellest johtuvalt midagi andma, siis muutusi oodata ei ole ...*” Autor nõustub sellega ja leiab, et suuremate laekumiste, eelkõige maksude osas, tagamiseks tuleks tõsta inimeste teadlikkust maksutulu kasutamisest. Kuigi kohtutäiturite poolse sundtäitmise tulemuslikkusele ei pruugi suurem teadmine maksude tasumise vajalikkusest väga mõjuda, vähendaks see sundtäitmise vajadust. Maksude tasumise suhtumise uuringus on selgunud, et ei teata, kuhu maksuraha kulub ning seetõttu ollakse vähem valmis vabatahtlikult makse maksta⁷⁹, millest tulenevalt ühiskond pigem soosib riigile võlgu olemist. Seega võiksid nii MTA kui ka Rahandusministeerium rohkem tähelepanu pöörata kodanike teadlikkuse kasvule. Kui inimeste valmidus vabatahtlikult oma kohustusi täita suureneb, on ka vaja vähem sundi rakendada.

Tulenevalt sellest, et kohtutäiturid nägid maksuhalduri nõuete täitmist takistavate probleemidena peamiselt vara puudumist ning isiku maksejõuetust, siis ettepanekuid sundtäitmise tulemuslikumaks muutmiseks palju välja ei toodud. Risto Sepp arvas, et maksuhaldur peaks suhtuma paindlikumalt võimaldamaks võlgnikul võla osalist tasumist ning arвете vabastamist. Autor arvab, et MTA on maksuvõla tasumise ajatamise näol võimaldanud piisavalt paindlikku suhtumist, kuid kui võlgnikul tahet ega initsiatiivi kohustuse täitmiseks ei ole, siis ei saa jätta nõuet sundtäitmata.

Kristel Maalman märkis ettepanekuna maksuhalduri kaasamise sisulisse töösse. Näiteks isiku revideerimise tulemusena ilmneva informatsiooni, mis aitab kaasa nõude täitmisele, edastamine kohtutäiturile. See mõjutab kindlasti võlanõuete täitmise tulemuslikkust positiivselt, kuid autorile teadaolevalt toimib ka praegu taoline infoliikumine. Samuti nimetas kohtutäitur Kristel Maalman abistavaks asjaoluks näiteks arestitud sõidukite hoiustamise MTA territooriumitel või muud sellised pisiasjad. Ka see oleks arvestatav abitegur nõuete täitmisel ning selles osas võiks koostöö toimuda.

⁷⁹ Maksu- ja Tolliamet, “Algab teavituskampaania “Maksmata maksud jätavad jälje”” (2010), <www.emta.ee/index.php?id=27073&highlight=maksmata,maksud,jätavad,jälje> (04.04.2011).

Kuna kohtutäiturite poolt tehtud ettepanekud ei muudaks autori arvates sundtäitmise tulemuslikkust oluliselt paremaks, siis teeb ettepaneku täiendada hetkel kehtivat seaduse regulatsiooni, mille kohaselt maksuhalduri tegevus võlanõude sundkorras sissenõudmiseks on piiritletud teatud täitetoimingute tegemise õigusega. Nimelt võiks maksuhaldurile anda maksuvõla ja muude MKS-is lubatud nõuete sundtäitmiseks samad õigused ja ka kohustused, mis selleks on kohtutäituril. Näiteks Madalmaades on maksuhalduril õigus võlgniku vara müüa, et tagada võimalikult lihtne maksude kogumine⁸⁰. Kuna maksuhalduri ülesanne on tagada, et maksud laekuksid täies ulatuses, ning praeguse korralduse kohaselt alustab maksuhaldur sundtäitmist, siis ei ole põhjust, miks peaks hiljem sundtäitmist jätkama kohtutäitur.

Autor arwab, et selline tegevuste jaotamine maksuhalduri nõuete sissenõudmiseks kahe institutsiooni vahel, kus esmalt asub maksuhaldur võlanõuet sundkorras sisse nõudma ning kui see tulemusi ei anna, siis pöördub kohtutäituri poole, kes jätkab sundtäitmist, mõjub sundtäitmise tulemuslikkusele negatiivselt ning on ka võlgnikule koormavam. Näiteks juba ajakulu, mis tekib kohtutäiturile edastamisel ja kohtutäituril informatsiooni kogumisel võlgniku kohta, suurendab võlga ning samuti kohtutäituri tasu muudab menetluse võlgniku jaoks kulukamaks ja vähendab nõude rahuldamise ulatust. Samuti raskendab pikem aeg võla efektiivsemat sundtäitmist, kuna protsess ei ole järjepidev.

Kohtutäitur Risto Sepp väitis, et riigi sunni jõu läbipaistvuse tagamiseks peaks sundtäimisega tegelema üks sunniorgan. Samuti leidis ka Kristel Maalman, et sundtäimine peaks väga selgelt ühe institutsiooni käes olema. Autor arwab, et kindlasti ei tohiks maksuhalduri nõuete sundtäimine kuuluda üksnes kohtutäiturite tegevusvaldkonda, sest seetõttu võib riigitulude laekumine veelgi rohkem viibida, kuna kohtutäiturite üldine töökoormus on suur ning seega kohustuse täitmata jätmisele reageerimine hilineks. Samuti on seaduseandja näidanud sellega, et on maksuhaldurile andnud õiguse nõudeid sundtäita, üles soovi, et maksuhaldur tegeleks maksumaksja kohustuse sundkorras sissenõudmisega.

Küsitletavad kohtutäiturid arvasid kõik, et maksuhalduri nõuete sundtäimine täies ulatuses ei peaks kindlasti kuuluma ainult maksuhalduri valdkonda. Risto Sepp arvas, et MTA pädevus võiks piirduda korralduste saatmisega, see tähendab hoiatamisega sundtäitmise kohta. Vastuväite põhjendusena toodi, et selleks on sunniorganina kohtutäituri ellu kutsutud. Kohtutäitur Janek Pool arvas, et puudub mõistlik argumentatsioon, miks osa täimisega seonduv peale 2011. aasta

⁸⁰ Belastingdienst, "Duch Collection", <download.belastingdienst.nl/itd/beleid/dutchcol0503.pdf > (04.04.2011).

tsiviiltäitereformi uuesti riigistada. Kuna maksuhalduri nõuete sundtäitmiselega seonduv on osaliselt riigistatud, siis võiks see juba selguse, aga ka menetluse operatiivsuse mõttes olla terviklik.

Samuti tekkis Kristel Maalmanil küsimus, et kas ja kuidas toimuks sellisel juhul nõuete konkurents ja muu selline. Risto Sepp tõi veel välja, et maksuhalduri eksimise võimalused sundtäitmise teostamisel on suuremad, sest maksuhalduri ametnikul puuduvad vajalikud kõrged eeldused ning vastutus. Eeldustena olid nimetatud näiteks kõrgem juriidiline haridus, laitmatu taust, sooritatud eksam ja läbitud vestlus. Kuigi maksuhaldurile avaliku teenistujana on samuti kehtestatud kõrgemad tingimused, siis arvab autor, et ka sundtäitmist teostav maksuhaldur peaks vastama samuti kõikidele kõrgematele nõuetele, mis on seatud kohtutäituritele sunni kohaldamiseks. Autor ei arva, et üksnes maksuhalduri õiguseid peaks laiendama. Õigustega kaasnevad ka kohustused, seega sundtäitmise teostamise tingimused peaksid samaks jääma, sõltumata teostajast.

Autor arvab, et vastav seadusemuudatus mõjutaks mitmeid isikuid oma kohustusi vabatalikult täitma. Inimesed teavad, et maksuhalduri volitused sundtäitmisel on piiratud ning nad saavad kohustuse täitmisest vähemalt lühiajaliselt kõrvale hoida. Kohtutäituri puhul aga teatakse, et ollakse üldjuhul sunnitud kohustus täitma. Seega kui maksuhalduril oleksid täiendavad õigused võlgade sissenõudmisel, siis selline suhtumine muutuks ning ka nõuete sundtäitmine toimuks väiksema ajakuluga.

Tuleb tõdeda, et muudatusega seoses tekiks riigile täiendavaid kulutusi. Kuna aga kohtutäituri poolt läbi viidava sundtäitmise puhul katab kulud võlgnik, siis sama põhimõtet rakendades saaks täiendavaid kulusid vältida. Ei oleks õige, kui teised maksumaksjad peaksid kinni maksuma mitteseaduskuulekate isikute põhjustatud kulutused. Võlgniku jaoks aga muutuks menetlus odavamaks, sest ta ei peaks tasuma kohtutäituri tasu, vaid tema kanda näeksid ainult sundtäitmiseks tehtud vajalikud kulud. Samuti ei peaks maksuhaldur tasuma kohtutäiturile ettemaksu, mida neil on teatud tingimustel õigus nõuda.

Kokkuvõttes võib öelda, et kohtutäiturid ei võta alati viivitamata tarvitusele abinõusid maksuhalduri nõude rahuldamiseks ning seetõttu teeb autor ettepaneku anda maksuhaldurile oma nõuete sundtäitmiseks samad õigused, mis on selleks kohtutäituril, et maksuhaldur nõuaks ise võlanõuded sisse. See aitaks sundtäitmist tulemuslikumaks muuta ning seejuures oleks järgitud võrdse kohtlemise printsiipi. Samuti võiks uurida võimalusi, kuidas kohtutäitureid motiveerida aktiivsemalt tegutsema. Kuid selleks, et sundtäitmist oleks vaja vähem rakendada, tuleks eelkõige inimeste teadlikkust maksude tasumata jätmise tagajärgede osas tõsta.

KOKKUVÕTE

Käesolevas lõputöös oli vaatluse all maksuhalduri nõuete sundtäitmise tulemuslikkus. Teema on aktuaalne, kuna riigi suurima tulullika moodustavad maksud, kuid nende tasumata jätmise tõttu ulatub maksuvõla suurus Maksu- ja Tolliameti ees sadadesse miljonitesse eurodesse. Seega on vaja leida lahendus, kuidas muuta sundtäitmist tulemuslikumaks, et suurendada riigi tulude laekumisi.

Lõputöö probleemiks oli see, et maksuhalduri tegevus sundtäitmisel on rangelt piiritletud. Juhul, kui maksuhalduri poolt sooritatud sundtäitmine ei anna tulemust, pöördub maksuhalduril nõuete sissenõudmiseks kohtutäituri poole. Kohtutäituritele edastamise järgselt ei saa aga maksuhalduri nõuded suures osas operatiivselt täidetud.

Lõputöö eesmärk oli analüüsida maksuhalduri nõuete sundtäitmise tulemuslikkust kohtutäituri poole pöördumise järgselt.

Selleks, et lõputöö eesmärki saavutada, püstitati esimeseks uurimisülesandeks anda ülevaade maksuhalduri nõuete olemusest ning maksuhalduri toimingutest sundtäitmisel. Maksuhalduri nõuded tulenevad MKS-ist ning maksuhalduri poolt on sundtäitmise näol tegemist riikliku sunni kohaldamisega talle antud volituste piires isikute osas, kes ei ole tasunud maksuvõlga ning muid seadusest tulenevaid rahalisi kohustusi tähtaegselt. Tekkinud nõuete sissenõudmiseks on maksuhalduril pärast sellekohase hoiatuse tegemist ja vabatahtlikuks täitmiseks tähtaja andmist kohustus alustada sundtäitmist. Selle käigus on tal õigus teha täitetoiminguid, mis seisnevad arestide ja keelumärgete kohaldamises. Kui täitetoimingud ei anna tulemust või ei ole piisavad, siis pärast seda võib maksuhaldur pöörduda nõuete sundtäitmiseks kohtutäituri poole.

Teiseks uurimisülesandeks oli anda ülevaade kohtutäituri tegevusest maksuhalduri nõuete sundtäitmisel vastavalt täitemenetluse seadustikule. Kuna maksuhalduril puudub täielik sissenõude pööramise õigus varale, siis pöördub ta selleks kohtutäituri poole ning kohtutäituri poolt teostatav sundtäitmine on viimane etapp maksuvõla ja muude maksuhalduri nõuete sundkorras sisse nõudmiseks. Kohtutäituril on lisaks maksuhalduri võimalusele areste kohaldada ja keelumärkeid registritesse kanda õigus arestida laialdasemalt ning seadusega antud pädevuse piires ka vara müüa, misjärel on sissenõudja nõuded võimalik rahuldada ning seega sundtäitmine lõpule viia.

Kolmandaks uurimisülesandeks oli analüüsida maksuhalduri nõuete sundtäitmise tulemuslikkust arvnäitajate alusel. Analüüsi tulemusena selgus, et analüüsitavatest võlanõudest sai kohtutäituri poole pöördumise järgselt tasutud 24,5% ning 23,9% saldo vähenes. Sundtäitmise tulemusena laekus üksnes 27,6% analüüsitavate võlanõuete summast, peale seda, kui maksuhaldur nõude kohtutäiturile edastas. See näitab, et suurem osa edastatud võlanõuetest ei saa viivitamata tasutuks peale kohtutäiturile edastamist, kuigi kohtutäituril on seadusest tulenevalt laialdaselt võimalusi nõude täitmiseks. Seega maksuhalduri nõuete sundtäitmise tulemuslikkus on madal.

Samuti selgus, et 35,1% analüüsitavate võlanõuete summast on täitmata, kuigi isikul on olemas registrivara. See näitab, et kohtutäitur ei ole nõuete täitmiseks rakendanud sunni kohaldamise õigust piisavalt. Kuigi ilmnes, et kohtutäituritele edastati ka nende isikute võlanõudeid, kellel ei ole registrivara, siis ei saa väita, et neid võlanõudeid on võimatu täita, sest ainult registrivara puudumine ei ole määrav kriteerium nõude sundtäitmise võimalikkuse hindamisel. Seega võib öelda, et kohtutäiturid ei ole riikliku sunni rakendamisel edukad või ei rakendata seda piisavalt lubatud piirides, et sundtäita maksuhalduri nõuded.

Neljandaks uurimisülesandeks oli analüüsida võimalusi maksuhalduri nõuete laekumiste suurendamiseks. Kuna analüüsi tulemusena selgus, et kohtutäiturid ei võta alati viivitamata tarvitusele abinõusid maksuhalduri nõude rahuldamiseks, tegi autor ettepaneku anda maksuhaldurile oma nõuete sundtäitmiseks samad õigused, mis on selleks kohtutäituril, et maksuhaldur nõuaks ise võlanõuded sisse. See aitaks sundtäitmist tulemuslikumaks muuta ning seejuures oleks järgitud võrdse kohtlemise printsiip. Samuti on lõputöös toodud välja, et võiks uurida võimalusi, kuidas kohtutäitureid motiveerida aktiivsemalt tegutsema. Kuid selleks, et sundtäitmist oleks vaja vähem rakendada, tuleks eelkõige inimeste teadlikkust maksude tasumata jätmise tagajärgede osas tõsta.

Lõputöö eesmärk saavutati. Analüüsiti maksuhalduri nõuete sundtäitmise tulemuslikkust kohtutäituri poole pöördumise järgselt. Analüüsi tulemusena ilmnes, et maksuhalduri nõuete tulemuslikkus on madal. Seetõttu tegi autor ettepaneku laiendada maksuhalduri volitusi maksuvõla sundtäitmisel.

Edaspidi tuleks analüüsida, kui tulemuslikult suudab maksuhaldur oma nõudeid vastava seadusemuudatuse korral sundtäita ning kas nimetatud muudatus ka tõepoolest aitaks muuta sundtäitmist tulemuslikumaks ja suurendada laekumisi riigieelarvesse.

SUMMARY

Diploma thesis is written on a subject „Effectiveness of the enforcement of claims of the tax authority in Estonia“. Thesis is written in Estonian and consists of 53 pages (including 13 pages of appendixes). Author has used 33 referred sources.

Topic is actual as the state's expenditure is largely financed from tax revenue but the amount of tax arrears reach up to hundreds of millions of euros. Thus, the state needs to find a solution how to ensure as large revenue as possible with few resources for performing its functions.

The aim of the thesis is to analyze the effectiveness of the enforcement of claims of tax authority after turning to bailiff.

To achieve the aim author:

- 1) Gives an overview of the concept of claims of tax authority and enforcement proceedings provided by the tax authority.
- 2) Gives an overview of enforcement proceedings of claims of tax authority provided by the bailiff.
- 3) Analyzes the effectiveness of enforcement based on tax authority's data.
- 4) Analyzes opportunities to ensure higher revenue for the tax authority.

Author came into conclusion that the enforcement of claims of the tax authority after turning to the bailiff is not effective. The reason is that the bailiff does not always take immediate action to enforce the claims of the tax authority. To make it more effective author recommends to improve the regulation by giving to the tax authority same rights and obligations that bailiffs have to enforce the claims by itself.

VIIDATUD ALLIKAD

1. Aavik M., „Uuest kohtutäituri seadusest“, 2 *Eesti Majanduse Teataja* (2010), nr 225, 18-19
2. Alekand A., „Elektrooniline enampakkumine täitemenetluses“, 9 *Juridica* (2002), 619-625
3. Alekand A., „Formaliseerituse printsiibi sisu ja ulatus täitemenetluses“, 5 *Juridica* (2003), 330-337
4. Alekand A., „Mis on kohtutäituri tasu?“, 4 *Juridica* (2004), 252-261
5. Alekand A., „Täitemenetlusealane kohtupraktika aastatel 2001-2003“, 8 *Juridica* (2003), 561-569
6. Alekand A., *Täitemenetlusõigus* (Tallinn: Juura, 2010)
7. Alekand A., *Sundtäitmis- ja pankrotiõigus* (Tallinn: Sisekaitseakadeemia, 2004)
8. Avalik-õiguslike nõuete kohtutäiturite vahel jaotamise kord, vastu võetud Vabariigi Valitsuse määrusega 01.04.2010, jõustunud 01.01.2011 – RT I 2010, 15, 79 ...RT I, 05.11.2010, 2
9. Belastingdienst, „Dutch Collection“, <download.belastingdienst.nl/itd/beleid/dutchcol0503.pdf> (04.04.2011)
10. Eesti Maksumaksjate Liit, „Maksuhaldur himustab maksu sisse nõuda enne määramist“, 6/7 *MaksuMaksja* (2008), nr 124/125, 13-15
11. Eesti väärtpaberite keskreistri seadus, 14.06.2000, jõustunud 01.01.2001 – RT I 2001, 48, 268...RT I 2010, 22, 108
12. Huberg M., „Maksukorralduse seaduse kavandatavad muudatused“, 5 *MaksuMaksja* (2010), nr 147, 7-12
13. Huberg M., „Maksuvõla sissenõudmine kolmandalt isikult“, 12 *MaksuMaksja* (2005), nr 98, 34-37
14. Huberg M., Uusorg M. ja Kuusik G., *Eesti Maksuseadused koos rakendusaktidega Kommentaarid*, 3 köidet (Tartu: Maksumaksjate Liidu Kirjastus OÜ, 2010) 3. köide
15. Huberg M., Uusorg M. ja Kuusik G., *Eesti Maksuseadused koos rakendusaktidega Seadused*, 3 köidet (Tartu: Maksumaksjate Liidu Kirjastus OÜ, 2010) 1. köide
16. Ikkonen K., „Sundmüügi põhiseaduslikud alused“, 8 *Juridica* (2004), 540-549

17. Kohtutäituri seadus, 09.12.2009, jõustunud 01.01.2010 – RT I 2010, 22, 108...RT I, 30.12.2010, 2
18. Kohtutäiturite ja Pankrotihaldurite Koda, „Tasud“ <www.kpkoda.ee/content/avaliku-poolelingid/tasud> (30.03.2011)
19. Lehis L., *Maksuõigus* 2. trükk (Tallinn: Juura, 2009)
20. Liimal K., „TAM 2009,2010“, Maksu- ja Tolliameti statistika, autori valduses (30.03.2011)
21. Lillemets K., „Võlg on võõra oma ehk kuidas tekkinud võlakoormaga hakkama saada“ (2009), <www.emta.ee/index.php?id=26348> (30.03.2011)
22. Maksu- ja Tolliamet, „Algab teavituskampaania “Maksmata maksud jätavad jälje”“ (2010), <www.emta.ee/index.php?id=27073&highlight=maksmata,maksud,jätavad,jälje> (04.04.2011)
23. Maksu- ja Tolliamet, „Sissenõudmise käsiraamat“ (2009), asutusesiseseks kasutamiseks
24. Maksu- ja Tolliameti Põhja maksu- ja tollikeskuse põhimäärus, vastu võetud Maksu- ja Tolliameti peadirektori käskkirjaga nr 29-P lisa 1 01.02.2010 <www.emta.ee/doc.php?21879> (21.12.2010)
25. Maksu- ja Tolliameti tulude osakonna põhimäärus, vastu võetud Maksu- ja Tolliameti peadirektori käskkirjaga nr 1-P lisa 10 01.12.2008 <www.emta.ee/index.php?id=2479> (21.12.2010)
26. Maksukorralduse seadus, 20.02.2002, jõustunud 01.07.2002 – RT I 2002, 57, 358...RT I, 10.12.2010, 4
27. Nõukogu direktiiv 2008/55/EÜ, 26. mai 2008, vastastikuse abi kohta teatavate lõivude, tollimaksude, maksude ja muude meetmetega seotud nõuete sissenõudmisel (kodifitseeritud versioon)
28. Pilv A, Kergandberg E. ja Lentsius M., *Maksumenetlus* (Tallinn: Äripäeva Kirjastuse AS, 2006)
29. Rahandusministeerium, „2011. aasta riigieelarve seaduse eelnõu seletuskiri“ (2010), <www.fin.ee/doc.php?106844> (26.03.2011)
30. Tammert P., *Maksundus: õpik ülikooli mittejuriidiliste erialade üliõpilastele* (Tallinn: OÜ Aimwell, 2002)
31. Täitemenetluse seadustik, 20.04.2005, jõustunud 01.01.2006 - RT I 2006, 7, 42...RT I 2010, 38, 231
32. Uusorg M., „Asendustäitmine ja sunniraha maksumenetluses“, 1 *MaksuMaksja* (2005), nr 87, 26-29
33. Äriseadustik, 15.02.1995, jõustunud 01.09.1995 – RT I 1995, 26, 355...RT I 2004, 89, 613

VIIDATUD JOONISED

Joonis 1. Kohtutäituritele 2009. kuni 2010. aastal edastatud võlanõuded protsendina.....	23
Joonis 2. Kohtutäituritele 2009. kuni 2010. aastal edastatud võlanõuetest menetluses olevad võlanõuded eurodes.....	24
Joonis 3. Sundtäitmise mõju 2009. kuni 2010. aastal kohtutäituritele edastatud füüsilise isiku võlanõude saldole protsendina.....	24
Joonis 4. Sundtäitmise mõju 2009. kuni 2010. aastal kohtutäituritele edastatud juriidilise isiku võlanõude saldole protsendina.....	25
Joonis 5. Kohtutäituritele 2009. kuni 2010. aastal edastatud võlanõuete laekumine eurodes.....	26
Joonis 6. Kohtutäituritele 2009. kuni 2010. aastal edastatud võlanõuetest vähenenud saldogaga võlanõuded, mille puhul on sõlmitud perioodilise tasumise kokkulepe, isikul vara olemas või isikul vara puudub.....	27
Joonis 7. Kohtutäituritele 2009. kuni 2010. aastal edastatud võlanõuetest muutuseta saldogaga võlanõuded, mille puhul on sõlmitud perioodilise tasumise kokkulepe, isikul vara olemas või isikul vara puudub.....	28
Joonis 8. Kohtutäituritele 2009. kuni 2010. aastal edastatud võlanõuete jaotumine kohtutäiturite vahel.....	30

LISA 1. KÜSITLUSE PLAAN

MAKSUHALDURI NÕUETE SUNDTÄITMISE TULEMUSLIKKUS EESTIS

KÜSITLUSE SISSEJUHATUS

Lugupeetud vastaja,

Käesolev küsitlus viiakse läbi Sisekaitseakadeemia finantskolledži kadeti Katre Kikkase lõputöö raames. Küsitlus on avatud küsimustega ja viiakse läbi elektrooniliselt. Uuringu tulemusi kajastatakse ainult lõputöös.

Küsitlus eesmärk on lõputöö jaoks välja selgitada kohtutäituri seisukoht maksuhalduri nõuete sundtäitmise kitsaskohtade ja tõhustamise võimaluste osas. Iga vastaja arvamus on uuringu jaoks tähtis.

Kui teil tekib arusaamatusi või küsimusi antud küsimustikuga seoses, siis võite julgelt minuga ühendust võtta. (Telefon: 53 432 652, e-post: katre.kikkas@kad.sisekaitse.ee)

Küsimustiku täitmise tähtaega on **31. märts 2011**. Täidetud küsimustik saatke eelpool mainitud e-posti aadressile.

Kui soovite tagasisidet tulemuste kohta, siis andke mulle sellekohasest soovist teada ja ma saadan teile peale uuringu teostamist uuringu tulemused.

Vastuseid ootama jäädes ja ette tänades

Lugupidamisega

Katre Kikkas

Täna väga, et olete valmis küsitluses osalema ja olema abiks lõputöö kirjutamisel!

KÜSITLUS

1. Hinnake oma töökoormust. Kuidas jaguneb töökoormus erinevate sissenõudjate võlanõuete osas 5 palli süsteemis? (1-väga väike...5-väga suur)
2. Hinnake maksuhalduri nõuete sundtäitmise tulemuslikkust kohtutäiturile edastamise järgselt võrreldes teiste sissenõudjate nõuetega perioodil 2009 kuni 2010.
3. Nimetage probleemsemad valdkonnad sissenõudjate nõuete täitmisel. Kas ja millised erinevused on selles osas maksuhalduri nõuete sundtäitmisel võrreldes teiste sissenõudjate nõuete täitmisega?
4. Millised on Teie ettepanekud, et muuta maksuhalduri nõuete sundtäitmine kohtutäiturile edastamise järgselt tulemuslikumaks?
5. Kas pragune seaduse regulatsioon, mille kohaselt maksuhaldur pöördub nõude lõplikuks realiseerimiseks kohtutäituri poole, on otstarbekas või võiks maksuhalduril endal olla vara müügi õigus, et ta saaks kogu sundtäitmise protsessi maksuvõlglaste osas ise läbi viia? Põhjendage!
6. Soovi korral lisakommentaariid.

LISA 2. KÜSITLUSE TULEMUSED

Kohtutäituri Risto Sepp vastused

1. Hinnake oma töökoormust perioodil 2009 kuni 2010. Kui suur koormus oli seoses maksuhalduri võlanõuete täitmisega 5 palli süsteemis? (1-väga väike...5-väga suur)

3

2. Hinnake maksuhalduri nõuete sundtäitmise tulemuslikkust kohtutäiturile edastamise järgselt võrreldes teiste sissenõudjate nõuetega perioodil 2009 kuni 2010.

Väike.

3. Nimetage probleemsemad valdkonnad sissenõudjate nõuete täitmisel. Kas ja millised erinevused on selles osas maksuhalduri nõuete sundtäitmisel võrreldes teiste sissenõudjate nõuete täitmisega?

Maksujõuetus täitemenetluse algatamisel ja ilmselt juba enne seda. Varade puudumine. Ettevõtete registriandmete (asukoht) puudumine.

Väga suur. Kui on maksuametiga probleemid, arestib EMTA konto kohe, kui on vajalikud tähtajad korralduse edastamisel möödunud. Ettevõtte elusolek on võimatu arestitud arveldusarvete puhul.

4. Millised on Teie ettepanekud, et muuta maksuhalduri nõuete sundtäitmine kohtutäiturile edastamise järgselt tulemuslikumaks?

Paindlikus EMTA poolset osalise tasumise võimaldamiseks ning arvete vabastamiseks.

5. Kas pragune seaduse regulatsioon, mille kohaselt maksuhaldur pöördub nõude lõplikuks realiseerimiseks kohtutäituri poole, on otstarbekas või võiks maksuhalduril endal olla vara müügi õigus, et ta saaks kogu sundtäitmise protsessi maksuvõlglaste osas ise läbi viia? Põhjendage!

Vara realiseerimine peaks kindlasti jääma kohtutäituri valdkonda. Olen seisukohal, et EMTA pädevus võiks ulatuda maksimaalselt korralduse kätte toimetamiseni, mitte arvete või muu vara arestimiseni, rääkimata selle realiseerimisest.

EMTA ülesanne on maksude kogumine ning tagada nende laekumine.

Kohtutäitur on ametiisik, kelle olemus on ellu kutsutud otseselt võlgade sissenõudmisega ning vajadusel võlgniku vara realiseerimisega. Kohtutäituri institutsioon on tugevalt tagatud menetlusosaliste jaoks. Nimelt garanteerib seadusandja menetlusosaliste võimalike vaiete puhul katta võimalik kahju hüvitamise nõue kohtutäituri ametikindlustusest (KtS § 9). Kohtutäitur on juriidilise kõrgema haridusega (KtS § 17), tema taust peab olema laitmatu (KtS § 17 lg 2). Ta peab olema sooritanud kohtutäituri eksami, läbinud vestluse ja eksamijärgse õppeaja. Lõpetuseks on kohtutäitur andnud ametivande (KtS § 20). Loetelu oli näidustamiseks võrreldamatuid eeldusi menetlusosaliste, tavainimese jaoks põhiõiguste rikkumisel, mida juba riigi sunni jõu läbipaistvuse tagamisel peaks täitma üks sunniorgan.

EMTA eksimise võimalus on suurem, kuivõrd nende ametnikud, kes vara arestivad ei ole säärase kõrgete eeldustega, samuti vastutus puudub.

6. Soovi korral lisakommentaariid.

Kohtutäituri Kristel Maalman vastused

1. Hinnake oma töökoormust perioodil 2009 kuni 2010. Kui suur koormus oli seoses maksuhalduri võlanõuete täitmisega 5 palli süsteemis? (1-väga väike...5-väga suur)

3

2. Hinnake maksuhalduri nõuete sundtäitmise tulemuslikkust kohtutäiturile edastamise järgselt võrreldes teiste sissenõudjate nõuetega perioodil 2009 kuni 2010.

Statistika minu menetluses olevate nõuete osas on selline, et 2009 ja 2010 menetlusse võetud MTA nõuetest lõpetatud 24%.

3. Nimetage probleemsemad valdkonnad sissenõudjate nõuete täitmisel. Kas ja millised erinevused on selles osas maksuhalduri nõuete sundtäitmisel võrreldes teiste sissenõudjate nõuete täitmisega?

Oluline on, et sissenõudja ei jääks oma nõudega n-ö hiljaks: nõude tekkimise ja sundtäitmise vaheline aeg - mida lühem, seda tulemuslikum on sissenõudmine. Seda just jur isikute puhul. Maksuhalduri nõuete eripära on selles, et maksuotsus/ettekirjutus/korraldus (eri aegadel on kasutatud eri nimetusi) koostatakse, siis toimetatakse kätte ja kui ei vaidlustata, üritab MTA seda ise täita (kontode arestimine) ning alles siis saadab täitmisele. Pole erand, et täna tuleb täitmisele 2009. a täitedokument.

EV soodne ettevõtluskeskkond: täna asutan jur isiku, läheb halvasti ja pankrot. Liiga lihtne on sama põhja pealt samadel „tegelastel“ uuesti alustada.

Eraisikute osas välismaal töötamine. Olgu siis ametlikult või mitte: info põhjal välismaal täitmiseni (ka EL-s) jõuda on suhteliselt pikk ettevõtmine.

4. Millised on Teie ettepanekud, et muuta maksuhalduri nõuete sundtäitmine kohtutäiturile edastamise järgselt tulemuslikumaks?

Maksuhalduri kaasamine sisulisse töösse. Näiteks kui revisjoni tulemusel selgub, et laekumata on sellised arved, saaks täitur seda infot kasutades arestida nõudeõiguse maksunõude katteks.

Kui TMS-i lugeda siis jääb petlik mulje, et on võlgnik, täitur ja sissenõudja ja kõik toimingud toimuvad kõigi kolme osavõtul. Tegelikkus on midagi muud. Sissenõudjatel (ka maksuhalduril) on vähe ressursse (kindlasti käib see MTA töökorralduse kohta) või suhtumine, et kui asi täituri käes, siis täitur toimetab ja kõik. Tegelikuses oleks abiks näiteks kui oleks

võimalik hoiustada arestitud sõidukeid - mis tasulise parkla puhul on arvestatav kulu ja vähendab sissenõudja nõude rahuldamise ulatust - MTA tolliga seotud platsidel vms pisiasjad.

5. Kas praegune seaduse regulatsioon, mille kohaselt maksuhaldur pöördub nõude lõplikuks realiseerimiseks kohtutäituri poole, on otstarbekas või võiks maksuhalduril endal olla vara müügi õigus, et ta saaks kogu sundtäitmise protsessi maksuvõlglaste osas ise läbi viia? Põhjendage!

Mitte, et oleks kahju tööd käest anda☺ aga sellised asjad nagu kohtupidamine ja sundtäitmine peavad riigis olema väga selgelt ühe institutsiooni käes. Kui näiteks MTA võiks tegeleda ka müügiga, siis kuidas ja kas toimub maksu- ja muude nõuete konkurents (N: kui kinnisvara müüb üks täitur, siis teiste täituri menetluses olevad isikud vastavalt TMS-le saavad samuti nõuda tulemist oma nõude rahuldamist) jms küsimused.

6. Soovi korral lisakommentaariid.

Kohtutäituri Heimo Vilpuu vastused

1. Hinnake oma töökoormust perioodil 2009 kuni 2010. Kui suur koormus oli seoses maksuhalduri võlanõuete täitmisega 5 palli süsteemis? (1-väga väike...5-väga suur)

Töökoormus perioodil 2009 kuni 2010 seoses maksuhalduri võlanõuete sundtäitmisega oli väike e. 2.

2. Hinnake maksuhalduri nõuete sundtäitmise tulemuslikkust kohtutäiturile edastamise järgselt võrreldes teiste sissenõudjate nõuetega perioodil 2009 kuni 2010.

Kuna sundtäitmisele edastatakse nagunii problemaatilised nõuded, siis minu hinnangul on maksuameti nõuded ühed raskemini sissenõutavad nende seas. Põhjus selles, et tegemist on valdavas osas juriidiliste isikutega, kellel puuduvad nii rahalised vahendid, kui ka realiseeritav vara.

2009-2010 aasta isiklikult minu käes täitmisel olevate nõuete sundtäitmise edu või edutust mõjutanud ei ole. Läbi aja on olnud täitmine suht stabiilne.

3. Nimetage probleemsemad valdkonnad sissenõudjate nõuete täitmisel. Kas ja millised erinevused on selles osas maksuhalduri nõuete sundtäitmisel võrreldes teiste sissenõudjate nõuete täitmisega?

Peamine oleks vara puudumine ja isikute ükskõiksus nõuete täitmiseks. Kui kord isik on juba sundtäitmisel, siis pole võlgnikule vahet, millise kohustusega tegemist on. Ükskõiksus on ühene.

4. Millised on Teie ettepanekud, et muuta maksuhalduri nõuete sundtäitmine kohtutäiturile edastamise järgselt tulemuslikumaks?

Siin tuleks läheneda juba pisut sügavamalt asjale. Kohusetunne tekib ikkagi koduse kasvatusena ja hiljem aitab kaasa ka ühiskonna üldine suhtumine. Sinnani, kui arvatakse, et riik ei ole neile midagi andnud ja nemad ei pea ka riigile sellest johtuvalt midagi andma, siis muutusi oodata ei ole ja igasugused ettepanekud paremaks sundtäitmiseks jäävadki vaid ettepanekuteks.

Leian, et kui maksuhaldur on nõude täiturile täitmiseks saatnud, siis on juba piisav töö tehtud, et täitemenetlust läbi viia. Täitmise edukus ei sõltu aga paraku ka kohtutäiturist (kui puudub raha ja vara, mida oleks võimalik kindlaks teha), vaid võlgniku tahtest (aktiivsus lahendi leidmisel) see täidetud saada.

5. Kas prague seaduse regulatsioon, mille kohaselt maksuhaldur pöörduv nõude lõplikuks realiseerimiseks kohtutäituri poole, on otstarbekas või võiks maksuhalduril endal olla vara müügi õigus, et ta saaks kogu sundtäitmise protsessi maksuvõlglaste osas ise läbi viia? Põhjendage!

See on otstarbekas, kuna sundtäitmine peaks jääma siiski kohtutäituri valdkonnaks. Selleks täitemenetlus, kui institutsioon, on ju ellu kutsutud.

6. Soovi korral lisakommentaariid.

Statistika mõttes annan mõned numbrid:

Täitmisele saadetud 2001-2011 138 nõuet, millest täidetud 81 nõuet. Osaliselt või täies ulatuses on täitmata 57 nõuet.

Paraku ei saa anda eraldi numbreid 2009-2010 kohta, kuna see eeldaks iga toimiku üksikshaaval läbivaatamist.

Kohtutäituri Janek Pool vastused

1. Hinnake oma töökoormust perioodil 2009 kuni 2010. Kui suur koormus oli seoses maksuhalduri võlanõuete täitmisega 5 palli süsteemis? (1-väga väike...5-väga suur)
5 aastatel 2009-2010, alates 01.01.2011 on uus kord avalik-õiguslike rahaliste nõuete jagamisel (jagatakse võrdselt).

2. Hinnake maksuhalduri nõuete sundtäitmise tulemuslikkust kohtutäiturile edastamise järgselt võrreldes teiste sissenõudjate nõuetega perioodil 2009 kuni 2010.
2010 järsk halvenemine

3. Nimetage probleemsemad valdkonnad sissenõudjate nõuete täitmisel. Kas ja millised erinevused on selles osas maksuhalduri nõuete sundtäitmisel võrreldes teiste sissenõudjate nõuete täitmisega?

Maksuhalduri nõuded on võrreldavad äriregistri trahvidega – trahve tehakse ettevõtetele, kes oma reaalse eksistentsi on juba lõpetanud. Maksuhalduri nõuded jõuavad siis kohtutäiturini, kui sellest ettevõttest enam midagi võtta ei ole (vara kas lihtsalt pole, või on vara koormatud hüpoteekidega)

4. Millised on Teie ettepanekud, et muuta maksuhalduri nõuete sundtäitmine kohtutäiturile edastamise järgselt tulemuslikumaks?

Konkreetsed ettepanekud puuduvad, kuna MTA nõuab ju lihtsamad menetlused ise sisse – täituriteni jõuavad ainult sellised kus enam midagi ei ole.

5. Kas prague seaduse regulatsioon, mille kohaselt maksuhaldur pöördub nõude lõplikuks realiseerimiseks kohtutäituri poole, on otstarbekas või võiks maksuhalduril endal olla vara müügi õigus, et ta saaks kogu sundtäitmise protsessi maksuvõlglaste osas ise läbi viia?
Põhjendage!

Eestis on 2001. a tsiviiltäitereform ennast õigustanud – selline täitemenetluse läbiviimise kord (Prantsuse süsteem) on end tõestanud ka mujal maailmas – Rahvusvahelise Kohtutäiturite Koja andmeil on sarnast mudelit kaalumas praegu Lõuna-Ameerika riigid eesotsas Tšiiliga. Puudub mõistlik argumentatsioon, et osa täitmisega seonduvat uuesti riigistada. MTA nõuete täitmise probleemiks pole mitte see, kes vara realiseerimisega tegeleb, vaid see, et seda realiseerimisväärtusega vara ei ole.

6. Soovi korral lisakommentaariid.

LISA 3. KOHTUTÄITURITELE 2009. KUNI 2010. AASTAL EDASTATUD VÕLANÕUDED

Tabel 1. Kohtutäituritele 2009. kuni 2010. aastal edastatud ajatatud, sundtäitmise peatatud või lõpetatud, tasutud, vähendatud ja muutuseta saldoga võlanõuete arv ja summa eurodes ning nende osakaal kogu edastatud võlanõuetest⁸¹.

Võlanõuded	Füüsilised		Juriidilised		Kokku		Osakaal
	Arv	Summa	Arv	Summa	Arv	Summa	
Ajatatud	19	65 281,92	42	916 564,39	61	981 846,31	0,9%
Peatatud või lõpetatud	53	650 134,10	1 383	34 065 630,83	1 436	34 715 764,93	30,6%
Lõpetamine muul alusel kui tasumine	9	14 161,52	49	2 440 179,24	58	2 454 340,76	2,2%
Pankrot	22	561 751,53	692	22 267 475,66	714	22 829 227,19	20,1%
Likvideerimine	-	-	268	2 391 904,49	268	2 391 904,49	2,1%
Saneerimine	-	-	40	813 456,07	40	813 456,07	0,7%
Lootusetu	2	7 767,59	265	5 600 791,91	267	5 608 559,5	4,9%
Ebatäielik	10	25 203,96	27	134 971,03	37	160 174,99	0,1%
Peatatud	10	41 249,50	42	416 852,43	52	458 101,93	0,4%
Menetluses olevad	2 183	5 093 428,95	6 710	72 757 040,66	8 893	77 850 469,61	68,6%
Tasutud	323	381 878,87	1 857	17 295 577,19	2 180	17 677 456,06	15,6%
Vähendatud saldoga	441	2 055 597,63	1 686	29 656 392,58	2 127	31 711 990,21	27,9%
Muutuseta saldoga	1 419	2 655 952,45	3 167	25 805 070,89	4 586	28 461 023,34	25,1%
Võlanõudeid kokku	2 255	5 808 844,97	8 135	107 739 235,89	10 390	113 548 080,86	100%

Tabel 2. Sundtäitmise mõju 2009. kuni 2010. aastal kohtutäituritele edastatud menetluses olevate võlanõuete saldole ning nende laekumine⁸².

Võlanõuded	Edastatud võlanõuded			Laekumine	
	Arv	Summa	Osakaal	Summa	Osakaal
Füüsiline isik	2 183	5 093 428,95	-	581 969,60	11,4%
Tasutud	323	381 878,87	20,2%	381 878,87	7,5%
Vähenenud	441	2 055 597,63	14,8%	200 090,73	3,9%
Muutuseta	1 419	2 655 952,45	65,0%	-	-
Juriidiline isik	6 710	72 757 040,66	-	20 928 102,56	28,8%
Tasutud	1 857	17 295 577,19	27,7%	17 295 577,19	23,8%
Vähenenud	1 686	29 656 392,58	25,1%	3 632 525,37	5,0%
Muutuseta	3 167	25 805 070,89	47,2%	-	-
Kokku	8 893	77 850 469,61		21 510 072,2	27,6%

⁸¹ Liimal K., „TAM 2009, 2010“, Maksu- ja Tolliameti statistika, autori valduses (30.03.2011), autori arvutused.

⁸² Liimal K., „TAM 2009, 2010“, Maksu- ja Tolliameti statistika, autori valduses (30.03.2011), autori arvutused.

Tabel 3. Kohtutäituritele 2009. kuni 2010. aastal edastatud võlanõuded, mille saldo on vähenenud ning nende laekumine eurodes⁸³.

Isik	Edastatud võlanõuded			
	Arv	Isikuid	Summa	Laekunud
Füüsiline	382	441	2 055 597,63	200 090,73
Juriidiline	1 077	1 686	29 656 392,58	3 632 525,4
Kokku	1 459	2 127	31 711 990,21	3 832 616,1

Tabel 4. Kohtutäituritele 2009. kuni 2010. aastal edastatud võlanõuetest vähenenud saldoga võlanõuded, mille puhul on sõlmitud perioodilise tasumise kokkulepe, isikul vara olemas või isikul vara puudub⁸⁴.

Isik	Perioodilise tasumise kokkulepe			Vara olemas			Vara puudub		
	Arv	Isik.	Summa	Arv	Isik.	Summa	Arv	Isik.	Summa
Füüsiline	49	40	186191,95	266	216	1534683,02	126	126	334722,66
Juriidiline	75	42	1057181,39	836	544	13363202,1	775	491	15236009,09
Kokku	124	82	1243373,34	1102	760	14897885,12	901	617	15570731,75

Tabel 5. Kohtutäituritele 2009. kuni 2010. aastal edastatud võlanõuetest muutuseta saldoga võlanõuded, mille puhul on sõlmitud perioodilise tasumise kokkulepe, isikul vara olemas või isikul vara puudub⁸⁵.

Isik	Edastatud võlanõuded			Perioodilise tasumise kokkulepe			Vara olemas			Vara puudub		
	Arv	Isik.	Summa	Arv	Isik.	Summa	Arv	Isik.	Summa	Arv	Isik.	Summa
Füüsiline	1419	775	2655952,45	34	21	39779,69	716	391	1357028,5	669	363	1259144,26
Juriidiline	3167	1104	25805070,89	65	24	339582,88	1670	554	11081594,31	1432	526	14383893,7
Kokku	4586	1879	28461023,34	99	45	379362,57	2386	945	12438622,81	2101	889	15643037,96

⁸³ Liimal K., „TAM 2009, 2010“, Maksu- ja Tolliameti statistika, autori valduses (30.03.2011), autori arvutused.

⁸⁴ Liimal K., „TAM 2009, 2010“, Maksu- ja Tolliameti statistika, autori valduses (30.03.2011), autori arvutused.

⁸⁵ Liimal K., „TAM 2009, 2010“, Maksu- ja Tolliameti statistika, autori valduses (30.03.2011), autori arvutused.

Tabel 6. Kohtutäituritele 2009. kuni 2010. aastal edastatud võlanõuete jagunemine kohtutäiturite vahel⁸⁶.

Kohtutäituri nr	Edastatud võlanõudeid
27	95
28	162
29	397
30	194
31	149
32	258
33	32
34	121
35	106
36	294
37	107
38	145
39	190
40	157
41	228
42	340
43	173
44	101
45	115
46	158
47	97
48	88
49	65
50	185
51	82
52	651
53	14
54	115
55	38
56	62
57	970
58	205
59	114
60	913
61	256
62	119
63	126
64	108
65	107
66	579
67	579
68	425
69	578
70	67
71	111
72	205
73	9

⁸⁶ Liimal K., „TAM 2009, 2010“, Maksu- ja Tolliameti statistika, autori valduses (30.03.2011), autori arvutused.